

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

УТВЪРДЕН СЪС ЗАПОВЕД: РД-884/07.11.2023 г.
НА МИНИСТЪРА НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ
за опазване на
пеперудата бяло-V (*Nymphalis vaualbum*)
в България за периода 2024-2033 г.

София, 2023

www.eufunds.bg

Планът е изготвен в съответствие с изискванията на НАРЕДБА № 5 на МОСВ от 01.08.2003 г. (ДВ, бр.73/19.08.2003 г.) за подготовка на планове за действия за растителни и животински видове.

Автори на плана: доц. д-р Стоян Бешков, Ана Нахирнич-Бешкова

Автор на картен материал: доц. д-р Георги Попгеоргиев

Автори на снимков материал: доц. д-р Стоян Бешков, Ана Нахирнич-Бешкова

Разработването на плана е осъществено с участието на следните организации и институции:

Сдружение „Асоциация Наука за природата“ (екип: Даниела Хаджийска, Мариела Карапавлова, Рашид Рашид, Светла Тодорова, Виолета Котова)

ДЗЗД "Модерни решения за опазване на околната среда" (екип: Валентин Златанов, Кристиан Златанов)

Препоръчителен начин на цитиране:

Бешков С., Нахирнич-Бешкова А., 2023. План за действие за опазване на пеперудата бяло-V (*Nymphalis vaualbum*) в България за периода 2024-2033 г. МОСВ, София.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. РЕЗЮМЕ.....	4
2. УВОД.....	5
2.1. Основание за разработване на плана.....	5
2.2. Процес на разработване на плана.....	6
2.3. Цел на плана за действие.....	6
2.3.1. Основна цел.....	6
2.3.2. Второстепенни цели.....	6
3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУТ.....	7
3.1. Природозащитен статут.....	7
3.2. Законов статут.....	7
3.2.1. Международно законодателство.....	7
3.2.2. Законодателство на Европейския съюз и национално законодателство.....	8
4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА.....	8
4.1. Таксономия и номенклатура.....	8
4.1.1. Таксономия и номенклатура.....	8
4.1.2. Морфологично описание на вида.....	8
4.2. Биология на вида.....	9
4.3. Разпространение.....	10
4.4. Състояние на популациите.....	15
4.5. Екология на вида.....	18
4.5.1. Изисквания към местообитанията.....	18
4.5.2. Денонощна активност и миграция.....	19
4.5.3. Зимуване.....	19
4.6. „Тесни места“ в жизнения цикъл на вида.....	19
5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ.....	20
5.1. Неподлежащи на управление фактори.....	20
5.1.1. Популационно-биологични фактори.....	20
5.1.2. Конкуренция от страна на други видове.....	20
5.1.3. Климатични промени – уязвимост на вида.....	20
5.1.4. Съществени социално-икономически промени.....	21
5.2. Подлежащи на управление фактори.....	21
5.2.1. Влошаване и разрушаване на местообитанията.....	21
5.2.2. Пряко унищожаване.....	21
5.2.3. Изгаряне.....	22
5.2.4. Урбанизиране, жилищно и търговско развитие.....	22
5.2.5. Промяна на състава на видовете (сукцесия).....	23
5.2.6. Залесяване с чуждестранни и нетипични за даден район видове.....	23
5.2.7. Светлинно замърсяване.....	23
5.2.8. Фрагментация на местообитанията.....	23
5.2.9. Случайни фактори.....	24
6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ.....	24
6.1. Опазване на местообитанията.....	24
6.2. Преки природозащитни мерки, изследователски мерки и мониторинг.....	27
6.3. Повишаване осведомеността за вида и необходимостта от опазването му.....	28

7. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ	28
7.1. Законодателни и управленчески	28
7.2. Пряко опазване и възстановяване на вида и местообитанията му	32
7.3. Изследвания и картиране.....	34
7.4. Повишаване осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида.....	37
8. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА.....	39
9. ВРЕМЕВА РАМКА И БЮДЖЕТ ЗА ПРИРОДОЗАЩИТНИТЕ ДЕЙНОСТИ.....	48
10. ПРИЛОЖЕНИЯ.....	59

1. РЕЗЮМЕ

Планът за действие за опазване на пеперудата бяло-V (*Nymphalis vaualbum*) в България за периода 2024-2033 г. е разработен по проект № BG16M1OP002-3.020-0049, финансиран от Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансиран от Европейския съюз чрез ЕФРР и Кохезионен фонд 06: Съхраняване и опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност. Финансира се по приоритетна ос „НАТУРА 2000 и биоразнообразие“ по процедура „Изготвяне/актуализиране на планове за действие за видове“.

Пеперудата бяло-V (*Nymphalis vaualbum*) е приоритетен вид за опазване от Приложение II към ДИРЕКТИВА 92/43/ЕИО НА СЪВЕТА от 21 май 1992 година за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (Council Directive 92/43/ЕЕС). Приложение II включва „растителни и животински видове от значение за общността, чието съхраняване изисква обявяването на специални защитени зони“. Видът присъства и в приложение IV, което включва „растителни и животински видове от интерес за общността, които се нуждаят от строга защита“. В Р България пеперудата бяло-V е защитен вид, включен в Приложение №2 и Приложение №3 към ЗБР. Настоящият план за действие е изготвен съгласно НАРЕДБА № 5 от 1.08.2003 г., според която „с предимство се разработват планове за действие за приоритетни видове от Приложение №2 към чл. 6, ал. 1, т. 2 от ЗБР“ (Закон за биологичното разнообразие 2002-2015).

Предложеният план за действие е изготвен през 2021-2022 г. по „Задание за разработване на план за действие за опазване на Бяло-V (*Nymphalis vaualbum*) в България“, като е предвидено и проведено теренно проучване и през двете години на разработката. При изготвянето на Плана е използвана наличната информация, по публикувани и непубликувани данни на територията на България. Данните са събирани основно от авторите на Плана през двете години на теренната работа, при предишни техни полеви проучвания, както и по време на Проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“. По време на разработването на Плана е проведена среща със заинтересованите страни и тяхното мнение и препоръки са взети предвид, като са отразени в Плана. Планът е представен на две обществени обсъждания през 2023 г. в София и Драгоман. Представеният тук План е коригиран вариант след направените забележки и препоръки на обществените обсъждания, като са отразени забележките и препоръките и на възложителя. Отразени са и забележките и препоръките от заседанието на НСБР от 28.08.2023 г. и от внесените становищата към заседанието.

В Плана видът е илюстриран в естествената си поза, описани са морфологията и екологията на вида и типичните му местообитания. Определена е денонощната активност, миграциите и „тесните места“ в жизнения цикъл. Видът е активен и се храни денем предимно през месеците март-април, юни-юли и септември, най-често по разливи и локви по земни пътища. Горещите месеци прекарва в покой (естивация). Зимува (хибернира) имагото (възрастното насекомо). Копулира и яйцеснася през пролетта, гъсениците се излюпват две седмици след яйцеснасянето. Гъсениците живеят на групи и се хранят предимно с листата на бряст, топола и върба. Какавидират от долната страна на листата на хранителното растение. Имагинирането е през средата на юни. Типичните местообитания на вида са речни долини с крайречна дървесна растителност в Западна Стара планина. Видът извършва сезонни миграции. Тогава напуска типичните си местообитания и част от горещите месеци обитава високите части на планините.

----- www.eufunds.bg -----

Представено е разпространението на вида глобално, в Европа и в България. С наличните данни не е възможно да се покаже тренд на числеността и да се изработи модел на актуалното разпространение на вида у нас.

На база на оценките на природозащитното състояние при провеждането на теренните изследвания и от данните от докладването през 2013 г. са определени евентуалните екологични бариери, причините за фрагментирането на местообитанията и териториите с влошено качество. Определени са заплахите и лимитиращите фактори, и степента на влияние на всяка от тях. Като територии с влошено качество са определени такива естествено и изкуствено залесени с несвойствени и чужди видове, опожарявания, застрояване на терените, изграждане на инфраструктурни съоръжения, засилено антропогенно присъствие, промяна на естествения хидрологичен режим вследствие на водохващания. Застрояванията и интензификацията оказват косвено влияние, като отнемат площи от местообитанието на вида. Определени са фактори подлежащи и не подлежащи на управление. За факторите подлежащи на управление са предложени природозащитни дейности.

Основната цел на плана за действие е: *Подобрено природозащитно състояние на вида.* Определени са и второстепенните цели, при изпълнението на които ще се постигне изпълнението на основната цел.

2. УВОД

2.1. Основание за разработване на плана

Планът е разработен съгласно:

- Член 52. и член 53. на Закона за биологичното разнообразие (2002-2015), които гласят следното:

Чл. 52. Планове за действие за растителни и животински видове се разработват задължително, когато се установи, че:

1. видът е застрашен в международен мащаб и за опазването му са необходими мерки в цялата област на неговото естествено разпространение.

Чл. 53. При условията на чл. 52 с предимство се разработват планове за действие за:

1. приоритетни видове от Приложение №2.
- Пеперудата бяло-V (*Nymphalis vaualbum*) е приоритетен вид за опазване съгласно Приложение II към Директива 92/43/ЕИО на съвета от 21 май 1992 година за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (Council Directive 92/43/ЕЕС). Приложение II включва “растителни и животински видове от значение за общността, чието съхраняване изисква обявяването на специални защитени зони”.
 - Съгласно условията и реда за разработване на планове за действие според Наредба № 5 от 1.08.2003 г., издадена от министъра на околната среда и водите и министъра на земеделието и горите, обн. ДВ, бр. 73 от 19.08.2003 г. (Наредба № 5): “планове за действие съгласно чл. 2 (1) 2 се разработват задължително, когато се установи, че: състоянието на популацията на вида в Република България или в отделни региони на страната не е благоприятно, като с предимство се разработват планове за действие за приоритетни видове (чл. 2 (2) 1) от приложение № 2 към чл. 6, ал. 1, т. 2 от Закона за

биологичното разнообразие (ДВ, бр. 77 от 2002 г.)” (Закон за биологичното разнообразие 2002-2015).

- Договор №BG16M1OP002-3.020-0049-C01 между Сдружение „Асоциация Наука за природата“ и Министерство на околната среда и водите.

Проектът е в изпълнение на Тематична цел на Европейския фонд за регионално развитие и Кохезионен фонд 06: Съхраняване и опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност. Финансиран е от Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.” (ОПОС 2014-2020 г.) на Европейския съюз, Приоритетна ос НАТУРА 2000 и биоразнообразие по процедура Изготвяне/актуализиране на планове за действие за видове.

2.2. Процес на разработване на плана

Планът е възложен за изготвяне от Министерство на околната среда и водите чрез „Задание за разработване план за действие за опазване на Бяло-V (*Nymphalis vaualbum*) в България“ съгласувано през 2021 г. от Министъра на околната среда и водите. Изпълнител на плана е Сдружение „Асоциация Наука за природата“, автори на плана са доц. д-р Стоян Бешков и Ана Нахирнич-Бешкова.

Планът е изготвен чрез четири основни стъпки:

1. Провеждане на двугодишни теренни проучвания на територията на страната през различни сезони и в различни местообитания, в зависимост от биологията на вида.
2. Събиране и анализ на съществуващата налична информация от публикувани източници и от данните на авторите за вида на територията на страната от предишни години.
3. Работна среща на експерти и заинтересовани страни с цел предварително обсъждане, маркиращо започването на разработването на плана за действие. Обсъждане със заинтересованите страни на наличната до момента информация и потенциалните заплахи за вида.
4. Оформяне на първи вариант на текста на плана за действие за опазване на пеперудата бяло-V (*Nymphalis vaualbum*).
5. Обществени обсъждания на плана със заинтересовани страни в 2 района (София и Драгоман) от страната.

2.3. Цел на плана за действие

2.3.1. Основна цел

Основната цел на настоящия план е: Подобро природозащитно състояние на вида.

Индикатор: Стойностите за обилие и площ на местообитанията (ефективни и потенциални) са по-високи от референтните стойности, във всички защитени зони, в които е установен видът.

2.3.2. Второстепенни цели

1. Запазване или подобряване на местообитанията на вида.

Индикатор: Стойностите за площ на местообитанията (ефективни и потенциални) са по-високи или равни на референтните стойности; публикувани са данни за състоянието и оптималните параметри на местообитанията, вкл. данни за водните тела.

2. Подобряване на националните капацитет и управление и международното сътрудничество за опазване на вида и неговите местообитания.

Индикатор: Проведени са срещи/обучения с участието на поне по двама участници от заинтересованите страни; обявени/разширени са национални и международни защитени зони и територии.

3. Подобряване на научната основа и познания за вида и неговите местообитания.

Индикатор: Анализирана, прогнозирана и публикувана е бъдещата тенденция в числеността на вида, състоянието на местообитанията (вкл. данни за водните тела) и влиянието на климатичните промени, на база наличните данни и 10-годишните наблюдения.

3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУТ

3.1. Природозащитен статут

Пеперудата бяло-V (*Nymphalis vaualbum*) е приоритетен вид за опазване съгласно Приложение II към Директива 92/43 на ЕС (Council Directive 92/43/EEC). Приложение II включва „растителни и животински видове от значение за общността, чието съхраняване изисква обявяването на специални защитени зони“. Видът присъства и в приложение IV към Директива 92/43, което включва „растителни и животински видове от интерес за общността, които се нуждаят от строга защита“.

В Европейската червена книга на дневните пеперуди (van Swaay & Warren, 1999) видът е оценен като VU – Vulnerable (уязвим). Според Европейската червена книга на дневните пеперуди (van Swaay et al., 2010), видът в Европа е със статут LC/VU (LC – Least Concern (слабо засегнат); VU – Vulnerable (уязвим), като символите от ляво на наклонената черта се отнасят за Европа в географските си граници, от дясно на наклонената черта – за Европейския съюз (EU 27). Според Maes et al. (2019), видът в Европа е със статус LC – Least Concern (слабо засегнат), а в Европейския съюз е с категория VU (Vulnerable, уязвим).

На национално ниво, по критериите на IUCN (International Union for Conservation of Nature), *Nymphalis vaualbum* е оценен с категорията EN B2ab(iii) (Endangered/застрашен) (Hristova & Beshkov, 2017). В България пеперудата бяло-V е и целеви вид за опазване и за определяне на основните райони за опазване на дневните пеперуди в България според Абаджиев и Бешков (2007) и е рядък вид според Бешков (2011, 2014). *Nymphalis vaualbum* не е включен в Червената книга на Р България от 2015 г., както и в предишното ѝ издание от 1985 г., в което няма включени безгръбначни животни.

3.2. Законен статут

3.2.1. Международно законодателство

Nymphalis vaualbum попада в Приложение I към ревизираната Резолюция №6 (1998) на Бернската конвенция със списъци с видове, които изискват специфични мерки за опазване на местообитанията им, приета от Постоянния Комитет на конвенцията на 4 декември 1998 г. (Resolution No. 6 (1998) listing the species requiring specific habitat conservation measures (Adopted by the Standing Committee on 4 December 1998)). Видът *Nymphalis vaualbum* не попада в обхвата на Бонската конвенция (Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни – конвенция от Бон, 1979 г.), Вашингтонската конвенция (CITES) (Конвенцията за

международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора, 1975) и други международни договори, за които България има ангажименти по прилагането им.

3.2.2. Законодателство на Европейския съюз и национално законодателство

Nymphalis vaualbum е приоритетен вид за опазване съгласно приложения II и IV към Директива 92/43/ЕИО на ЕС (Council Directive 92/43/ЕЕС). Натура 2000 кода на *Nymphalis vaualbum* е 4039. Приложение II включва „растителни и животински видове от значение за общността, чието съхраняване изисква обявяването на специални защитени зони“. Видът присъства и в приложение IV, което включва „растителни и животински видове от интерес за общността, които се нуждаят от строга защита“.

В Република България *Nymphalis vaualbum* е защитен вид от националното законодателство, като е включен в Приложения № 2 и № 3 към Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) Съгласно Чл. 6. ал. 1. т. 2 за видовете животни и растения, посочени в приложение №2 се изисква обявяването на защитени зони за опазване на местообитания на видове по Директива 92/43/ЕИО на ЕС. В Приложение № 2 към ЗБР *Nymphalis vaualbum* е обозначен със символа "*", което означава, че видът изисква приоритетно съхранение на неговите естествени местообитания.

4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА

4.1. Таксономия и номенклатура

4.1.1. Таксономия и номенклатура

Научно наименование: *Nymphalis vaualbum* ([Denis & Schiffermüller], 1775). Видът принадлежи към семейство Многоцветници Nymphalidae Rafinesque, 1815 от надсемейство Papilionoidea Latreille, 1802 (дневни пеперуди), разред Lepidoptera (пеперуди), клас Insecta (насекоми). Видът е описан като *Papilio vau album* [Denis & Schiffermüller], 1775 от околностите на Виена. Известен е със следните синоними: *Papilio l-album* Esper, 1781; *Nymphalis l-album* (Esper, 1781), *Nymphalis vau album* ([Denis & Schiffermüller], 1775). Българските имена са производни на научните наименования, но не са общоприети и не се ползват. Те са: бяло "V"; бяло "L" или бяло "ве" и бяло "ел". Видът в България е малко познат и непопулярен и тези, които ще го забележат и разпознаят със сигурност ще знаят научното наименование и няма да ползват адаптираното българско име. Името "Нимфалис" не е подходящо, защото това е родово, а не видовото име и не е свързано с конкретния вид *Nymphalis vaualbum*.

4.1.2. Морфологично описание на вида

Видът е едра (55-62 mm с разперени криле) и красива дневна пеперуда от семейство Nymphalidae (Многоцветници). Пеперудата е силна и е добър летец, и най-вероятно някои от старите съобщения в литературата се отнасят за временни мигранти. Предните и задните крила отгоре са червеникаво-кафяви, силно назъбени с черен кант и черни петна, някои от които са слети. Близо до върха на предното крило и в горния външен край на задното крило има по едно ясно бяло петно, съставено от няколко по-малки бели петънца (**Приложение 4**).

Задните крила са с оранжеви петна преди черния маргинален кант. Долната страна и на предните и задните крила е сиво-кафеникава със светла мраморна препаска в средата и с

----- www.eufunds.bg -----

жълтеникава и синкава препаски преди външния ръб. Долната страна на задните крила е с бяла „чавка“ в средата на крилото, оприличавана на латинските букви “V” или “L”, от където идва и научното наименование и синонимното име на вида. Гърдите и коремчето са тъмнокафяви, мъхесто окосмени и се сливат с цвета на базалната част на крилето. Краката са светли, мръсно-бели, което допълнително отличава *Nymphalis vaualbum* от близките до нея видове, при които краката са черни или жълти. Предните крака са редуцирани и пеперудата изглежда като четирикрака. Половият диморфизъм е слабо изразен и по външни белези двата пола са трудно различими. Женските обикновено са незначително по-едри и с по-масивно тяло. Основните разлики между половете са в терминалните придатъци на коремчето, които са трудно забележими (**Приложение 4**).

Подобни на *Nymphalis vaualbum* са видовете *Nymphalis polychloros* (Linnaeus, 1758) и *Nymphalis xanthomelas* (Esper, [1781]) (**Приложение 4**), но и двата вида са без бели петна на предните и задните крила отгоре и без оранжеви петна преди черния маргинален кант. Външният ръб на черното петно от горната страна на задните криле при *N. vaualbum* и *N. xanthomelas* е с чупка под прав ъгъл, отворен към външния ръб, петното е по-широко в долната си част отколкото в горната (при предния ръб). При *N. polychloros* това петно е клиновидно с дъговиден външен ръб, горната страна на петното е значително по-широка от долната му част. Краката на *N. vaualbum* са светли, мръсно-бели, при *N. polychloros* краката са черни, а при *N. xanthomelas* краката са жълти.

4.2. Биология на вида

Пеперудата има едно поколение годишно. Копулира и яйцеснася на втората си година като имаго, през март-април. По време на копулирането пеперудите се събират на малки групи от по няколко индивида. Женската снася яйцата около 15 дни след копулиране. Възрастната пеперуда лети през юни и юли, а горещите месеци извършва вертикални миграции и мигрира на хладно във високите части на планините, или не е активна и прекарва жегите в летен сън (естивация). В Казахстан, по таван на дървена постройка са наблюдавани естивиращи до няколко стотин екземпляра. Понякога по изключение след естивация, лети отново от септември до ноември, в зависимост от метеорологичните условия през годината, а студените зимни месеци прекарва в зимен сън (хибернация). У нас досега има регистриран само един единствен случай на активна пеперуда след естивация. След хибернацията, лети рано напролет, през март и април, до началото на май. Зимува имагото (възрастното насекомо). Поведението на *Nymphalis vaualbum* и ларвалното ѝ развитие е по-близко до това на *Polygonia c-album* (Linnaeus, 1758), отколкото на другите видове от род *Nymphalis* (Gascoigne-Pees et al. 2014).

Яйцата са зеленикаво-бели, с форма на бъчва, оребрени, с 11-12 ребра. Женската ги снася през март-април на големи групи от по 15-50 броя от долната страна на листата на крайните клонки, и по клони на хранителните растения, на сенчести места. Гъсениците се излюпват две седмици след яйцеснасянето (Gascoigne-Pees et al., 2014, Бешков, 2014).

Гъсеницата е жълтеникаво-зелена, с черни гръбни и зелени странични разклонени шипове и с черни, подобни на рога, широки и къси разклонени шиповидни израстъци на главата. Младите гъсеници са сенколюбиви и живеят групово в „гнездо“, изплетено от копринени нишки, които те отделят от специални жлези. Преди какавидиране, гъсеницата на гърба е черна, отстрани – кафява и е дълга около 46 mm. (Gascoigne-Pees et al., 2014).

Какавидира от долната страна на листата на хранителното растение. Какавидата е прикрепена и виси с главата надолу (Gascoigne-Pees et al., 2014, Бешков, 2014). Тя е със седефено-посребрени петна дорзално.

Хранителните растения на ларвите са различни видове *Salix* (върба), *Populus* (топола) и *Ulmus* (бряст) (Gascoigne-Pees et al., 2014, Бешков, 2014). Има сведения в по-отдалечените части на ареала на вида, че ларвите на *Nymphalis vaualbum* се хранят и с *Urtica urens* (древна коприва), *Hippophae rhamnoides* (раkitник), *Betula alba* (бреза), *Alnus* spp. (елша), *Tilia* spp. (липа), *Acer* spp. (явор), *Humulus* spp. (хмел), *Rumex* spp. (лапад), *Fraxinus* spp. (ясен), *Morus* spp. (черница), *Spiraea* spp., *Rosa* spp. (роза), *Sorbus* spp. и *Rubus* spp. (къпина и малина) (Gascoigne-Pees et al., 2014). На практика, *Nymphalis vaualbum* е многояден вид (полифаг) както по дървесна, така и по храстова и тревиста растителност, но това се отнася за една огромна територия – Европа, Азия до Япония и Северна Америка.

Период на летене: Има едно поколение годишно (моноволтинен вид), лети през юни и юли, а след естивация и хибернация, лети понякога отново през септември и октомври/ноември и рано напролет през март и април до началото на май (Gascoigne-Pees et al., 2014). *Nymphalis vaualbum* е наблюдавана с малки изключения само край локви и разливи по земни пътища (**Приложение 4**). Пеперудата е отличен летец, с бърз и мощен полет. При подплашване отлита, каца и се крие по стеблата или в короните на дърветата, където е незабележима. Вероятно, една от причините *Nymphalis vaualbum* да се смята за толкова рядка е скритият ѝ начин на живот и местообитанията ѝ, които са трудно достъпни и където остава незабелязана.

4.3. Разпространение

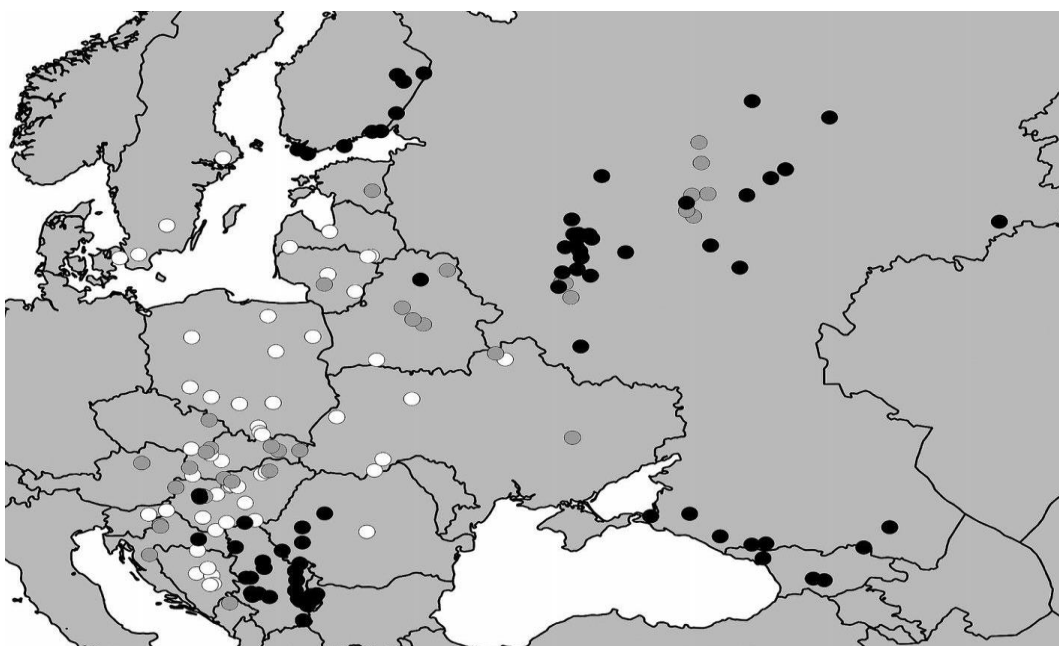
Общо разпространение. *Nymphalis vaualbum* е с холарктичен тип на разпространение. Видът е разпространен в Северна Америка (Северните части на САЩ и Южна Канада), Европа, Североизточна Турция, Централна Азия, Североизточен Китай, Корея, до Япония, Сахалин и Курилските острови (Tolman & Lewington, 2008, Tshikolovets, 2011) (**Фигура 1**).

Разпространение в Европа. Докато в източните части на ареала видът е със стабилни популации, в Европа е много рядък и се забелязва рязко спадане на числеността му. В Европа, *Nymphalis vaualbum* е известен от Южна Финландия, Балтийските републики, Полша, Чехия, Словакия, Източна Австрия, Унгария, Румъния, Западните Балкани (Tolman & Lewington, 2008, Tshikolovets, 2011) (**Фигура 2**).

Разпространение на Балканския полуостров. През 2006-2012 г. *Nymphalis vaualbum* беше установен в Сърбия близо до границата с България (Стара планина – Бабин зуб и Елашнишка клисура на Сува планина при Ниш и другаде (Đurić, Popović & Verovnik, 2010, Popović & Đurić, 2010, Gascoigne-Pees et al. 2014), и със сигурност формира една обща популация за България и Сърбия. От Западните Балкани *N. vaualbum* е установен в Босна и Херцеговина през 1972 г. (Lelo, 2008) и от Р Черна Гора (Bretherton, 1973). В Република Северна Македония *Nymphalis vaualbum* не е установяван, но намирането му там не е изключено, следствие на сезонна миграция. Предпоставка за това предположение е намирането на вида у нас на Рила, което предполага срещането му и на Осоговската планина и от там и в Р Северна Македония. В Европа и на Балканите *Nymphalis vaualbum* е известен и като мигрант (Gascoigne-Pees et al. 2014), но на места формира и временни колонии.

Фигура 1: Разпространение на *Nymphalis vaualbum* в Западна Палеарктика (по Tshikolovets, 2011)

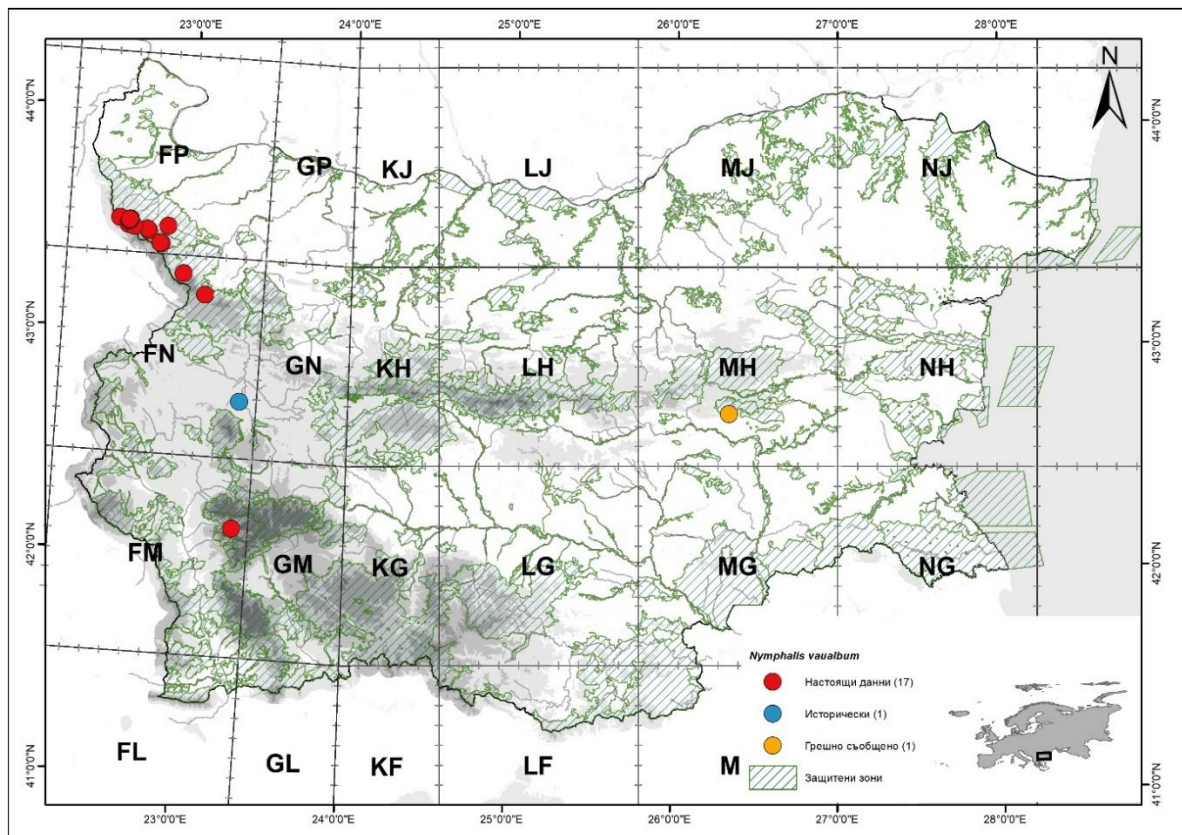

Фигура 2: Разпространение на *Nymphalis vaualbum* в Европа. Белите точки: данни от 1900–1950; сивите точки: данни от 1950–2000 черните точки: данни от 2000–2013 (от Gascoigne-Pees et al. 2014)

Разпространение в България. У нас, до скоро, видът беше съобщен само два пъти – при Сливен и в София. Тези съобщенията са от преди осем десетилетия (за София) и повече от 120 години за Сливен и околностите му, като след това видът не е намиран там повторно. Находищата при гр. Сливен и при с. Сотиря до него са доста съмнителни и затова не са включени в последващите обобщаващи трудове за България (Буреш и Тулешков, 1929, Abadjiev, 2001) (Приложение 5).

По време на картирането по проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“, 2013 г., *Nymphalis vaualbum* е установен еднократно с един екземпляр над с. Горни Лом (**Приложение 5**). Това находище попада в Natura 2000 зона – BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“. По време на картирането по този проект в друга защитена зона (BG-0000164 Сините камъни), видът е отпаднал поради недостовърни данни от преди повече от 120 години. Въпреки че е установен само в една защитена зона и само с един единствен екземпляр, *Nymphalis vaualbum* е приет да е с благоприятен природозащитен статус в зоната „Западна Стара планина и Предбалкан“, както и в алпийския и континенталния биогеографски региони, тъй като зоната „Западна Стара планина и Предбалкан“ попада и в двата биогеографски региони и местообитанията на вида в зоната са значителни по площ и добре запазени.

Моделът на разпространението на *Nymphalis vaualbum* за България, изготвен през 2013 г. по проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“ (**Приложение 5**), не е достатъчно прецизен. Повечето от новоустановените находища по време на теренната работа за изготвянето на Плана са в обхвата на модела, но новооткритото находище в Рила е извън модела и показва несъвършенството на предложения тогава модел. Сега, видът е с много повече известни находища поради значително по-подробните данни в резултат на публикувани и непубликувани научни данни и от теренната работа при изготвянето на Плана за действие. Почти всичките находища се намират в 33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ (**Фигура 3**).

Фигура 3: Разпространението на *Nymphalis vaualbum* в България към 2022 г. с геореферирани находища

Въпреки това, видът остава незадоволително проучен и данните за числеността му са спекулативни и изкривени. Тенденции за промяна на разпространението и числеността не могат да се определят, тъй като досега няма проведен дългогодишен, редовен и със съпоставими данни мониторинг. През юли *Nymphalis vaualbum* извършва миграции и теоретично може да бъде намерен почти навсякъде у нас, включително и в нетипични местообитания, дори и в големите градове, например и в гр. София, както се е случило преди осем десетилетия. Видът обаче е рядък и малочислен и случайното му намиране по време на миграция е рядко изключение. Необходимо е картиране на вида не само в постоянните му местообитания, но картиране на миграционните коридори и временните му местообитания.

По време на теренните изследвания през юни 2022 г. над с. Чупрене два екземпляра са уловени и маркирани по схема. Маркирането е извършено с черен перманентен маркер, като са заличени белите апикални петънца от горната и от долната страна на предните криле – при единия екземпляр на лявото крило, а при другия – на дясното крило (**Приложение 4**). Броят на комбинациите при маркиране от долната и от горната страна на двата чифта криле е достатъчно голям, за да покрие евентуалния брой уловени екземпляри. Чрез улавяне, маркиране и повторно улавяне може да се установи числеността на индивидите, както и придвижването им по време на мигрирането им. Повторното улавяне или регистриране на маркирани екземпляри с бинокъл или с невъоръжено око не можа да се извърши през същата година, въпреки че районът беше посетен двукратно през август и през септември. През следващата, третата година поради времевата рамка на теренната работа по изготвянето на плана за действие, теренни проучвания не са предвидени.

Нови, непубликувани данни за вида *Nymphalis vaualbum* са: х. Горски Рай над Чупрене (естивираща), събр. Пламен Митов, кол. ИБЕИ-БАН; Рила, Илийна река, 01.8.2019, снимана от Добромир Домусчиев; Над с. Горни Лом, N43° 26.912' E22° 43.611', 27.7.2020, 12 регистрирани екземпляра, наблюдавал Огнян Тодоров, Регионален природонаучен музей-Пловдив; Над с. Горни Лом по Лява река, N43.4225, E022.7454, 869 m, 26.6.2021, С. Бешков и А. Нахирнич-Бешкова наблюдавали и снимали 1 екземпляр; над с. Чупрене, N43.48709, E022.61769, 24.06.2022 и 27.6.2022, х 1 екз.; над с. Чупрене N43.48781, E022.61881, 25.06.2022, 1 екз. и 27.6.2022, 1 екз., маркиран ляво предно крило отгоре и отдолу; над с. Чупрене N43.48511, E022.61329, 25.6.2022, 1 екз. и 27.6.2022, 1 екз., маркиран дясно предно крило отгоре и отдолу; “Улеите” при Младенин вир, Дългоделска река N43.25182, E022.96166, 27.6.2022, 1 екз.

По време на теренната работа при разработването на Плана за действие, видът *Nymphalis vaualbum* е търсен многократно през различни сезони от март до септември през 2021 и 2022 г. в районите и местата, от които е известен преди – Западна Стара планина и Рила, Илийна река. При теренните проучвания неколккратно са обхождани почти всичките речни долини от прохода Петрохан до с. Стакевци и с. Салаш и над тях. В близост до предишните находища видът е установен над с. Чупрене и над с. Горни Лом, намерен е еднократно в едно ново находище незначително отдалечено от известно находище през м. юни. Ново и отдалечено от останалите находища е находището над с. Дълги дел при местността “Улеите”. За установяването на вида са използвани и хранителни примамки: парчета дунапрен, напоени със смес от червено вино и захар в съотношение 1:1 (**Приложение 4**). Навсякъде видът е рядък и малочислен, с едно единствено не наше наблюдение, наблюдаваните екземпляри винаги са единични.

Зимували екземпляри са търсени в речните долини при с. Комщица, гр. Чипровци, с. Чупрене, с. Горни Лом, с. Копиловци, с. Дива Слатина, с. Превала и др. През юни видът е търсен отново по няколко пъти в потенциални местообитания в речните долини при с. Комщица, гр. Чипровци, с. Чупрене, с. Горни Лом и др. Над с. Чупрене, където *Nymphalis vaualbum* е установен през юни, 2020 по локви и течащи вади по пътя, видът не е установен през 2021г., вероятно поради пресъхването на локвите и липсата на разливи по земния път. Установен е повторно там през юни 2022 г. и са маркирани два екземпляра (**Приложение 4**), но повторното им намиране е извън времевия обхват на изготвянето на плана поради приключване на теренната работа през юни 2022 г. Въпреки това, на 27-и август местата над с. Чупрене, където са маркирани екземплярите през юни бяха посетени, но пътят беше сух, без течаща вода и маркираните индивиди не бяха намерени. По време на теренната работа са провеждани изследвания и от другата страна на границата, където видът би могло да го има по дедуктивен модел въз основа на наличието на местообитание. Видът е установен в едно ново находище за Р Сърбия. През юли *Nymphalis vaualbum* е търсен на няколко места в речните долини над гр. Берковица, включително и по склоновете на вр. Ком, при гр. Чипровци и при с. Горни Лом. През септември видът е търсен след естивация в почти всички по-големи речни долини на Западна Стара планина от гр. Берковица до Българоградския проход при с. Салаш (Хайдушките водопади на Берковска река, с. Георги Дамяново, с. Меляне, с. Говежда, с. Дива Слатина, с. Копиловци, х. Копрен, Превалска река при с. Превала, Лява Река над с. Горни Лом, с. Горни Лом до подножието на вр. Миджур, над с. Чупрене, над с. Стакевци, над с. Салаш и другаде по пътя между тези места. Използвани са и хранителни примамки от червено вино и захар (**Приложение 4**).

Находища в Натура 2000:

Всичките съвременни находища на вида *Nymphalis vaualbum* са изцяло в националната екологична мрежа Натура 2000 и попадат в две защитени зони – BG0000496 „Рилски манастир“ и BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“, както са представени долу. Едното находище над гр. Чипровци е на границата на защитената зона. Част от находищата попадат в територията на Биосферен резерват „Чупрене“ обявен със заповед 358 на КОПС от 09.02.1973 г., ДВ бр. 21, а от 1977 г. обявен за биосферен резерват. Освен забраните от чл. 17(1) от ЗЗТ (Закон за защитените територии 1998-2022), Планът за управление на Резерват Чупрене от 2015 г. „забранява всякакви човешки дейности освен: а.) Поддържане на маркирана пътека за посетители и б.) Извършване на научни изследвания“ (План за управление на Резерват Чупрене, 2015). Едно от находищата попада в природната забележителност ”Стакевски водопад”, обявена със Заповед № 1187/1976г. на МГОПС с обща площ от прилежащата към него територия от 1,0 ha.

Находища в 33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“:

- Западна Стара планина, над с. Горни Лом по пътя за с. Мартиново, 43.436439°N, 22.734736°E, 690 m, 12.9.2011 (Gascoigne-Pees et al. 2014 по данни на Ст. Бешков);
- Западна Стара планина, между прохода Петрохан и връх Ком, 1591 m, 43.160254N, 23.10007E, средата на юли 2011, З. Колев и Н. Щинков, 1 ♂ екз., фотографирани и уловени (Здравко Колев, лично съобщение, август 2022, Gascoigne-Pees et al. 2014);
- Западна Стара планина, над с. Стакевци при водопада, 787 m, 43.49286°N, 22.55240°E, 24.6.2017 (Langourov, 2019);
- Западна Стара планина, над с. Горни Лом по пътя за с. Мартиново, 631-703 m, 43.44520°N, 22.72609°E, 23.6.2017 (Langourov, 2019);

----- www.eufunds.bg -----

- Западна Стара планина, над с. Превала, р. Леница, 489 m, 43.46217°N, 22.85442°E, 23.6.2017 (Langourov, 2019);
- Западна Стара планина, прохода “Свети Никола”, 43.4630N, 022.6051E, 913 m (Бешков, 2011);
- Западна Стара планина, над гр. Чипровци, 928 m, 43.382445N, 22.818311E, средата на юни (Здравко Колев, лично съобщение, август 2022);
- Западна Стара планина, над гр. Чипровци, 867 m, 43.384464N, 22.809687E, средата на юни (Здравко Колев, лично съобщение, август 2022);
- Западна Стара планина, х. Горски Рай над с. Чупрене, 1340 m, 43.454356N, 22.641456E, (естивираща), събр. Пламен Митов, кол. ИБЕИ-БАН;
- Западна Стара планина, хидроцентрала, над с. Чупрене, 705 m, 43.482781, 22.613319, 27.6.2020;
- Западна Стара планина, над с. Чупрене, 767 m, 43.478337, 22.610013, 28.6.2020;
- Западна Стара планина, над с. Чупрене, 761 m, 43.478887, 22.610565, 28.6.2020;
- Западна Стара планина, над с. Чупрене N43.48709, E022.61769, 24.6.2022, 1 екз.;
- Западна Стара планина, над с. Чупрене N43.48781, E022.61881, 25.6.2022, 1 екз., маркирано ляво предно крило отгоре и отдолу;
- Западна Стара планина, над с. Чупрене N43.48511, E022.61329, 25.6.2022, 1 екз., маркирано дясно предно крило отгоре и отдолу;
- Западна Стара планина, Улеите при Младенин вир, Дългоделска река над с. Дълги дел, N43.25182, E022.96166, 27.6.2022, 1 екз.

Находища в ЗЗ BG 0000496 „Рилски манастир“:

- Рила, Илийна река, снимана от Добромир Домусчиев, 42.110676°N, 23.321907°E, 1034 m, 02.07.2019 г. Находището в тази защитена зона е ново, видът *Nymphalis vaualbum* не фигурира в Стандартния Natura 2000 формуляр и следователно не е обект на опазване в тази зона. *Nymphalis vaualbum* следва да бъде добавен в Стандартния Natura 2000 формуляр на Защитена зона BG0000496 „Рилски манастир“ и към предмета и целите на опазване в тази зона.

За евентуалното изготвяне на модела е добавено едно находище от Р Сърбия в непосредствена близост до границата ѝ с Р България:

- Под прохода Свети Никола над с. Равно Буче, N43.44884, E022.57514, 1067m, 29.6.2020 г.

Работещ модел на разпространението на вида с данните, с които разполагаме, не е възможно да се изготви. Находищата на *Nymphalis vaualbum* в София и при Сливен и с. Сотиря, Сливенско не е възможно да се използват при изготвянето на модел. Намирането на вида в Борисовата градина в гр. София преди осем десетилетия без съмнение е резултат от миграция. Находищата в Сливенско от преди повече от 120 години са недостоверни и вероятно става въпрос за грешно определени в полет екземпляри.

4.4. Състояние на популациите

Природозащитното състояние (ПС) се определя на основата на 4 критерия: ареал, популация, местообитание и бъдещи перспективи. Те се оценяват по отделно и след това се комбинират

----- www.eufunds.bg -----

за получаване на обща оценка. За постигане на обективност се използва оценъчна матрица. Спрямо тяхното цифрово изражение следва да се оценява тенденцията в промяната на ПС на пеперудата *Nymphalis vaualbum* в Natura 2000 зоните. Методиката на оценка (Ковачев, А. и др. 2008) е заложена така, че дори и само по един от критериите оценката да е неблагоприятно-незадоволителна или неблагоприятно-лоша, то цялостната оценка на ПС става неблагоприятно-незадоволителна или неблагоприятно-лоша.

„Референтен ареал“ се дефинира като външните граници на територията, в която видът е установен. Той е обобщена площ, в рамките на която се намират потенциалните и ефективно (реално) заетите местообитания. От това следва, че площта на ареала е по-голяма от тази на реалното разпространение на вида.

„Местообитание“ се оценява на основата на това дали площта и качеството му са достатъчни за поддържане на съществуване на вида за дълъг период.

Референтната площ на местообитанията, за благоприятно природозащитно състояние, в резултат от картирането по проект DIR-59318-1-2, по биогеографски региони е както следва:

- Алпийски – 430 000 ha;
- Континентален – 1 870 000 ha;
- Национална оценка – 1 920 000 ha.

Благоприятното референтно разпространение е определено приблизително, поради липсата на данни за флукуации в числеността и неподходящия мащаб на проучването.

„Референтна Популация (РП)“ – числеността на популацията следва да бъде достатъчна, за да поеме флукуациите в числеността и да осигурява подходяща популационна структура. РП може да е по-малка от потенциалната, но трябва да осигурява стабилно съществуване на популацията. При определянето ѝ се препоръчва използването на показатели, които в случая не са приложими поради липса на данни и поради характера на целевия вид.

Референтната популация, оценена по проект DIR-59318-1-2, по биогеографски региони и на национално ниво е следната:

- Алпийски – 1 867 индивида;
- Континентален – 7 991 индивида;
- Национална оценка – 9 858 индивида.

Тези стойности следва да се смятат за референтни, тъй като отговарят на нормативните изисквания: *най-малко популацията при влизане на директивата в сила* (съвпада с РП в случаите на благоприятно състояние - популацията отговаря на капацитета на местообитанията и е жизнена и в добро състояние в рамките на всички местообитания в рамките на разпространението). Чл. 1-ви на Директива 92/43 - състояние на запазване на вид се счита за „благоприятно“, ако въз основа на данните от динамиката на вида може да се приеме, че този вид е жизнеспособен елемент на естественото си местообитание и ще продължи да бъде такъв в дългосрочен аспект; *най-малко минималната популация, която да осигури жизненост на вида, във всички местообитания на вида в рамките на неговото настоящо разпространение* (РП по-голяма от сегашната популация, когато тя не е жизнена или не отговаря на капацитета на местообитанието); *ако сегашното разпространение не е достатъчно да осигури жизнена популация (вкл. генетично) – най-малко минималната популация необходима да осигури дългосрочна жизненост на вида в рамките на региона, като*

----- www.eufunds.bg -----

цяло (може да се изисква по голямо референтно разпространение и по-голяма референтна популация от тази отговаряща на капацитета на сегашното).

Горните стойности са доста завишени и нереалистични и са резултат от несъвършената методика за оценка на числеността на популацията. Те са резултат от твърде неточния и не добре работещ модел, изготвен на базата на един единствен индивид. Предвид хетерогенния характер на площите, приети по порочен модел за местообитания на вида, както и поради неравномерното пространствено разпространение на вида в тези площи, по експертно мнение приемаме, че националната оценка от 9 858 жизнени индивида е силно завишена. Предвид, че досега в страната има документирани само около 20 екземпляра, но и че видът трудно се установява, по експертно мнение приемаме, че у нас популацията му е между 600 и 1800 репродуктивни индивида.

Стойностите на оптималните и потенциалните местообитания в хектари на нива́ зони, биогеографски региони и на национално ниво, съгласно извършените проучвания и анализи до момента по проект DIR-59318-1-2 както са представени по-горе, приемаме за референтни такива. Обилието, както е представено в **Таблица 1**, представлява референтната стойност за брой екземпляри/ha на ниво защитена зона. В таблицата е представена приблизителната (ориентировъчната) численост на вида съгласно извършените проучвания и анализи до тогава. Промяната в стойностите ще служи за проследяване на природозащитното състояние, съответно и оценка на основната и на второстепенните цели на плана. Актуална таблица с нови данни и оценки няма. В **Таблица 2** са представени и референтните стойности на *Критерий 4. Бъдещи перспективи (заплахи и влияния)* на ниво ЗЗ, промяната на които също ще служи за оценка на природозащитното състояние на пеперудата бяло-V.

Оценките на природозащитното състояние от докладването по чл. 17 от Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 г. са без проведени теренни проучвания и мониторингови изследвания, като преповтарят резултатите от картирането на вида по проект DIR-59318-1-2. Според заданието за изготвянето на настоящия план за действие е предвидена и е проведена двугодишна теренна работа. Досега на територията на страната няма извършен реален мониторинг и няма данни за промяна на числеността и размера на популацията в страната като цяло, както и в отделни единици от страната. Няма и изследвания върху местообитанията на вида. Числеността на популацията, определена в резултатите от картирането на вида по проект DIR-59318-1-2 е твърде неточна и спекулативна в резултат от несъвършена методика (по Ковачев, А. и др., 2008) и недостатъчен човешки ресурс. Поради тази причина не е възможно да се покаже тенденция на числеността и реалното съвременно разпространение на вида. В **Таблица 1** е представено ПС на вида по защитени зони. Видът е установен в една единствена зона, в която е с благоприятно ПС. Това се базира на големите площи на местообитанието в тези зони, характера на целевия вид и на хранителния му потенциал. В допълнение това е и поради факта, че заплахите по критерий 4 в по-голямата си част са извън ефективните и потенциалните местообитания на целевия вид.

Таблица 1: Природозащитно състояние на вида по Защитени зони, данни по Проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природните местообитания и видове – фаза I“

№	ЗАЩИТЕНА ЗОНА	Код	ОБЩА ОЦЕНКА на ПС на вида	Брой находища	Обилие (екз./ха)
1	Западна Стара планина и Предбалкан	BG0001040	благоприятно	1	1 екземпляр на 0,79 ha (тази площ е на базата на точково

					находище – радиус 50 m). Стойността е референтна и благоприятна
--	--	--	--	--	---

Таблица 2: Бъдещи перспективи (заплахи и влияния). Установени заплахи за вида по Защитени зони, данни по Проект DIR-59318-1-2 „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природните местообитания и видове – фаза I“

№	ЗАЩИТЕНА ЗОНА	КОД	Използване на пестициди	Интензивност на пожари	Застрояван е или промяна на НТП	Състояние характера на тревните и храстови площи в местообитанията на вида
1	Западна Стара планина и Предбалкан	BG0001040	0 % Благопр.	0 % Благопр.	0 % Благопр.	0 % Благопр.

4.5. Екология на вида

4.5.1. Изисквания към местообитанията

Определянето на ефективните местообитания на *Nymphalis vaualbum* се извършва на основата на присъствието на вида. Това са обикновено дълбоки речни долини и дерета в широколистни смесени дъбови и букови гори в планините, сенчести и хладни речни долини, както и открити терени в иглолистния пояс до 1600 m, със забележката, че видът е прелетен (мигрант). В местообитанието трябва да присъстват растителни видове от хранителната база на ларвите: върби, брястове и тополи. Такива местообитания са речните долини в планинския пояс над ксеротермните дъбово-габъррови гори (**Приложение 4**). Речните долини с крайречна дървесна растителност в буковия горски пояс са оптималните местообитания на вида.

Модел на оптимални и пригодни местообитания е представен на **Приложение 5**. Модел на хранителния потенциал не се прави, тъй като хранителните растения на *Nymphalis vaualbum*, както са описани при биологията на вида в т. 4.2. са обилни почти навсякъде и хранителната база не е лимитиращ фактор за неговото разпространение.

Миграционните пътища, които са временни местообитания, оформят биокоридорите за вида, които обаче са недостатъчно проучени. Тяхната роля е да осигуряват кохерентност на екологичната мрежа Natura 2000. Евентуални екологични бариери могат да бъдат фрагментирани местообитания. Земните горски пътища с локви, мокри и влажни петна или с течаци по тях вадички с вода са най-удобните места за установяване и за наблюдения на *Nymphalis vaualbum*, както и за провеждането на мониторингови изследвания. Това са пътища с утъпкана земна маса без настилка или с настилка от трошени или редени камъни в горски територии или на открито, като по тях освен сухи и мокри участъци има и места, огрявани от слънцето през различни часове денем, както и сенчести участъци. На такива горски пътища трябва да има слънчев пробив и лунички 1-2 часа преди и след като слънцето е в зенита (соларно пладне). Широчината на тези пътища е около 2-5 метра. В долините на Западна Стара планина по земните пътища понякога през юни се забелязват големи струпвания на пеперуди от различни видове от семействата Pieridae, Lycaenidae и Nymphalidae (**Приложение 4**). *Nymphalis vaualbum* на такива места обикновено е синхроничен, симпатричен и синтопичен с

----- www.eufunds.bg -----

видовете *Apatura iris* (Linnaeus, 1758), *Melitaea arduina* (Esper, [1783]) и *Argynnis aglaja* (Linnaeus, 1758). На огрените от слънцето влажни и мокри места *Nymphalis vaualbum* и други дневноактивни пеперуди кацат и приемат топлина от слънцегреенето, вода и разтворени във водата минерали. Извън тези места пеперудата е трудна за намиране. Това изисква запазването на земните горски пътища в състоянието в което са сега, а евентуалните ремонтни дейности и поддръжка да подобряват наличната настилка, без да я подменят с асфалтова. Течашката и събиращата се в локви вода по земните пътища да се запази, като за целта не се правят канавки покрай пътищата. Крайпътната дървесна растителност да не се изсича, но при пътищата, които рядко се ползват да се следи следствие на сукцесионните процеси да не обраснат, гората да не се затвори над тях и те да останат без огрявани от слънцето участъци.

4.5.2. Денонощна активност и миграция

Видът *Nymphalis vaualbum* е активен само денем. През деня пеперудата може да се види да се храни край локви и мокри участъци по земни пътища. Активността е целодневна и зависи от метеорологичните условия. Пеперудата е активна при топло и слънчево време. *Nymphalis vaualbum* често се припича (известно като „basking“) на огрени от слънцето стъбла на високи дървета, като подлага долната си част на крилете на напечената кора на дървото, а горната на слънце за да се затопли. При скриване на слънцето пеперудата не е активна и се крие в короните на дърветата (**Приложение 4**). Ларвата на вида е активна също денем. Миграциите, които извършва *Nymphalis vaualbum* са сезонни и са хоризонтални и вертикални. През горещите летни месеци, след средата на юли тя мигрира към по-високите части на планините. Миграционните пътища не са изяснени. Намирането ѝ във временни и нетипични местообитания без съмнение е резултат от миграция. В нетипичните местообитания обаче, се наблюдават само единични екземпляри и е по-вероятно за тях да става въпрос за дисперсия, а не за насочена миграция. Вероятно при мигрирането възрастните индивиди търсят и местата за естивация и хибернация.

4.5.3. Зимуване

Пеперудата *Nymphalis vaualbum* зимува като възрастно насекомо. Зимният сън (хибернация) прекарва на скрити и закътани сенчести, но добре проветриви места. Изкуствено приготвено за зимуването укритие, през целия период на зимен сън, може да бъде отворена наполовина дървена бъчва. Пеперудите се позиционират вътре на сенчесто място под дървените летви, което позволява известна защита от директно излагане на температури по-ниски от -6°C през януари. В това укритие пеперудите остават безжизнени до пролетта (Gascoigne-Pees et al. 2014). В неумишлено пригодени условия се смята, че *N. vaualbum* спи зимен сън в купчини дърва, стари изоставени сгради и други постройки, навсякъде, където е сухо, тъмно, хладно, добре проветриво и тези условия могат да се поддържат значително време (Gascoigne-Pees et al. 2014). Зимувачи и „летувачи“ екземпляри могат да се наблюдават единствено по тавани и стени на сгради и други постройки, докато в естествените природни условия те са практически незабележими.

4.6. „Тесни места“ в жизнения цикъл на вида

„Тесните места“ в жизнения цикъл на вида е възможно да има при всеки един стадий от развитието му, но засега те остава недостатъчно определени. Отделните преимагинални стадии (яйцата, ларвите и какавидите) са трудно забележими и разпознаваеми, и реални мерки и консервационни дейности към тях не са приложими. Те се опазват посредством опазването на местообитанието, където е установен имагиналният стадий. У нас изследвания на

преимагиналните стадии няма провеждани, но в Сърбия има, при които ларвите са отгледани от яйца и са описани и илюстрирани през различните стадии от развитието им (Gascoigne-Pees et al. 2014). Предполага се, че ларвите имат химическа защита спрямо птиците (Gascoigne-Pees et al. 2014). От птиците, а вероятно и от паразитоиди ги предпазват и разклонените шипове по тялото. Вероятно стратегията с бързото развитие на преимагиналните стадии е свързана с бореалния характер на вида и историческото му развитие, който при кратък вегетационен период бързо се изхранва и имагинира, а неблагоприятните условия прекарва като имаго в естивация и хибернация. Хранителната база не може да се приеме за лимитиращ фактор поради масовото разпространение на хранителните растения, описани при биологията на вида в т. 4.2. Като евентуални „тесни места“ при имагото също трудно могат да се определят местата за естивация и хибернация на възрастни индивиди. Интересна е стратегията, която пеперудата прилага за оцеляването си, а именно копулиране и яйцеснасяне на втората година от индивидуалното развитие и от жизнения цикъл на имагото, след естивация и копулация. Това показва, че имагото има дълъг живот и не е застрашено, а тясното място са преимагиналните стадии, които са с ускорено развитие и траят само около два месеца.

5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ

5.1. Неподлежащи на управление фактори

5.1.1. Популационно-биологични фактори

В България, както и в съседните на нея страни, *Nymphalis vaualbum* е рядък и малочислен вид с единични находища, като с едно изключение всичките находища у нас са в Западна Стара планина. От другата страна на границата, в сръбската част на Стара планина, видът също е известен и е със значителен брой находища. Популацията на вида у нас и в Р Сърбия считаме за една обща. В Сърбия *Nymphalis vaualbum* е строго защитен вид. Тази популация обаче, въпреки че изглежда стабилна е изолирана и маргинална и е твърде вероятно да е застрашена поради изолация и популационно-биологични лимитиращи фактори. Такива могат да бъдат климатичните промени, тъй като видът е студенолюбив с бореално разпространение и екологично е слабо пластичен. *Степен на влияние: висока, непроучена.*

5.1.2. Конкуренция от страна на други видове

Конкуренция от страна на други видове не е заплахата или лимитиращ фактор поради високия хранителен потенциал и характера на местообитанието на вида, заемащо обширни територии. Потенциална конкуренция може да има в местообитанието на вида с инвазивни чуждестранни дървесни видове, които да променят естественото дървесно разнообразие, но към момента това не го приемаме за заплахата по отношение на опазване на *Nymphalis vaualbum*. Проследяването на обхвата на въздействието е възможно при дългосрочен мониторинг. *Степен на влияние: няма.*

5.1.3. Климатични промени – уязвимост на вида

Климатичните промени и в частност затоплянето могат да имат влияние върху естивацията и хибернацията на имагото. Повишаването на температурата и засушаването могат да променят местообитанието на вида и/или да го изместят височинно към по-голяма надморска височина. Проследяването на това въздействие е възможно чрез мониторинг на всички абиотични елементи и на нивата на водите в реките преди и след водохващанията в ефективните местообитания на вида. *Степен на влияние: потенциално висока, непроучена.*

5.1.4. Съществени социално-икономически промени

Като социално-икономически промени от неуправляем характер се приемат отнемането на територии от местообитанията на вида, в следствие на урбанизация и на промяна на хидрологичния режим чрез водохващания за питейни нужди. *Степен на влияние: потенциална, ниска.*

5.2. Подлежащи на управление фактори

5.2.1. Влошаване и разрушаване на местообитанията

Влошаването и разрушаването на местообитанията е резултат от увреждащи естествените местообитания дейности, предимно с антропогенен характер, подлежащи на управление. В ефективно заетите местообитания на вида, реални и значими заплахи не са установени, но съществуват потенциални такива. Предвид попадането на находищата в защитена територия и в защитени зони (виж 4.3.), тези заплахи не са от високо значение. Територии с влошено качество могат да бъдат:

- Територии с антропогенно изменен (реконструиран, мелиориран) характер на растителността – естествено и изкуствено залесяване с несвойствени и чужди видове, опожарявания, застрояване на терените, големи земеделски блокове, сечища. В местообитанията на вида такива територии не са установени.
- Горски монокултури. Монокултурите от иглолистни насаждения, освен че отнемат площи от естествените местообитания са и предпоставка за пожари. В ефективните местообитания на вида такива територии не са установени.
- Прекомерна урбанизация, изграждане на инфраструктурни съоръжения и засилено антропогенно присъствие и интензивно земеделие. В ефективните местообитания на вида такива територии не са установени.

Определянето на антропогенно влошени територии, по отношение на разпространението на вида в миналото не е възможно поради малкото данни в литературата в това отношение.

На базата на събраната информация при предишни теренните изследвания и по проект DIR-59318-1-2, като територии с влошено качество със значение за вида са посочени основно „участъци с използване на инсектициди, опожарени територии, застрояване или увреда на тревни и храстови площи“. При теренните изследвания по проект DIR-59318-1-2 не са установени подобни влияния в посетените местообитания на вида и по тези параметри състоянието е благоприятно. *Степен на влияние: потенциална.*

5.2.2. Пряко унищожаване

За пряко унищожаване тук се разглежда използването на пестициди в селското стопанство. Пестициди се използват само в земеделски площи, които не са местообитание на пеперудата бяло-V (*Nymphalis vaualbum*) и влияние върху нея дори и по време на мигриране не се очаква. По времето на мигриране на вида (юли-август-септември) използването на пестициди в селското стопанство е значително по-малко от предходните месеци. По отношение на химизацията и използването на пестициди от авиацията против вредителите в селското и горското стопанство бе поискана информация от БАБХ и Националното сдружение на общините по отношение режимите на пръскане с препарати против вредители, както и техния състав. От получения отговор става ясно, че пестициди се използват предимно срещу житни и широколистни плевели и болести по земеделски култури. Използването на инсектициди се

----- www.eufunds.bg -----

извършва срещу голям брой насекомни вредители – рапична бълха, житна дървеница, сливова плодова оса, обикновена житна пиявица-ларви, листогризещи насекоми, сливов плодов червей, вредна житна дървеница, царевичен стъблен пробивач, рапичен цветояд, западен царевичен коренов червей, памукова нощенка, обикновена житна пиявица, листни въшки, рапичен стъблен скритохоботник, борова процесия. Третирано са монокултури от рапица, пшеница, сливи, царевича, ечемик, черен бор. Четири от изброените вредители са пеперуди. Третирането на насажденията от черен бор срещу боровата процесия не е заплаха за пеперудата бяло-V (*Nymphalis vaualbum*).

Тази заплаха приемаме за незначителна предвид местообитанието на вида и попадането на популацията му изцяло в Natura 2000 зони, където има забрани и регулации за тези дейности (т. 8.6. и 8.7. от Заповедта за обявяване на ЗЗ BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“, ДВ бр. 44 от 25.05.2021 г.) (Заповед № РД-268 от 31 март 2021 г.) Част от находищата попадат и в биосферен резерват с одобрен План за управление (План за управление на Резерват Чупрене, 2015). (виж т. 4.3.). *Степен на влияние: ниска.*

5.2.3. Изгаряне

Пожари в ефективните местообитания на вида не са регистрирани, затова ги приемаме за незначителна, но потенциална заплаха. Освен че могат да увредят или унищожат ефективните местообитания на пеперудата бяло-V, пожарите потенциално могат да увредят и пряко популацията на вида. При пожар най-уязвими са преимагиналните стадии, които са неподвижни или слабо подвижни. На територията на страната пожарите са най-много през сухите и горещи летни месеци – юли-септември, когато пеперудата бяло-V е в имагинален стадий и лети или естивира. Най-често през тези месеци пожари възникват в изкуствени иглолистни насаждения от бял и черен бор, ксеротермни дъбови и смесени широколистни гори и храсталаци, които не са местообитание на вида. Типичните местообитания (широколистни смесени дъбови или букови гори в дълбоки сенчести и хладни речни долини) са слабо уязвими от опожаряванията и пожари не са наблюдавани при терените проучвания и няма данни за тях. В т. 11.6. от Заповедта за обявяване на ЗЗ BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ (Заповед № РД-268 от 31 март 2021 г.) е предвидено провеждане на противопожарни дейности. Тази заплаха приемаме за потенциална и незначителна. *Степен на влияние: потенциална, ниска.*

5.2.4. Урбанизиране, жилищно и търговско развитие

Урбанизацията се разглежда като заплаха, тъй като отнема площи от местообитанията на вида или влошава качеството им като ги уврежда или фрагментира. Възможно е намаляване на популацията в резултат на иззетите площи и фрагментиране от застроени урбанизирани или заети от инфраструктура територии, или за обработваеми земи. Застрояванията водят и до замърсяване, което оказва пряко влияние върху качеството на местообитанието на вида. Потенциална заплаха би било разрастването на зоната за зимни спортове над гр. Берковица. Тази заплаха приемаме за потенциална, но слаба предвид попадането на популацията му изцяло в Natura 2000 зони, включително и в биосферен резерват с одобрен план за действие и задължителното провеждане на процедури по ЗООС и ЗБР. Като мярка за намаляване на въздействието, в Плана е предложено разширяването на ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“ с територията над гр. Берковица, която е останала извън зоната. *Степен на влияние: потенциална, ниска*

5.2.5. Промяна на състава на видовете (сукцесия)

Състоянието на екосистемите е климаксно, характерно за височинния пояс, който заемат. Съществени естествени промени по време на действието на Плана не се очаква да настъпят. Изменение може да настъпи при драстични климатични промени и непредвидими фактори като катаклизми, военни конфликти и други непредвидими събития, но те са извън естествената сукцесия. Потенциалното въздействие на климатичните промени е разгледано в 5.1.3. *Степен на влияние: няма.*

Промяната на хидрологичния режим в следствие на водохващания и отводняване може да доведе до промяна и загуба на крайречна дървесна растителност и да увреди местообитанията на вида. Пресушаването на реки и потоци има същия ефект. По време на теренните посещения за изготвяне на Плана, като потенциална заплаха е регистрирано единствено множеството водохващания за различни цели. Установено е, че пълноводието на реките през месеците на развитието на преимагиналните стадии и брачният период на възрастните пеперуди не е нарушено. Приемаме, че водовземането, със спазване на екологичните изисквания, не оказва отрицателно влияние върху местообитанието на вида *Nymphalis vaualbum*. При засушавания през топлите летни месеци е възможно водното количество след водохващанията да намалее под допустимия минимум и това да доведе до промяна на крайречната дървесна растителност. Това го приемаме като потенциална заплаха, която да бъде адресирана с дейностите в настоящия план. *Степен на влияние: потенциална, средна.*

5.2.6. Залесяване с чуждестранни и нетипични за даден район видове

В ефективните и потенциалните местообитания на вида не е регистрирана инвазия на чужди видове дървета и храсти като салкъм, американски орех, черна акация. Залесяването с чуждестранни и нетипични за даден район растителни/дървесни видове и горски монокултури отнема площи от типичните местообитания на вида. Иглолистните монокултури се нападат от боровата процесия (*Thaumetopoea pityocampa* ([Denis & Schiffermüller], 1775) и са силно податливи на обширни пожари, подсилвайки заплахата от пожари за вида. Монокултурите са податливи и на насекомни вредители, създавайки предпоставка за по-обширното използване на пестициди в горското стопанство. Тази заплаха приемаме за незначителна предвид попадането на популацията на вида изцяло в Натура 2000 зони, включително и в един биосферен резерват. Точка 11.5. от Заповедта за обявяването на 33 „Западна Стара планина и Предбалкан“ изисква „подмяна на инвазивните чужди видове дървета и храсти с местни видове“ (Заповед № РД-268 от 31 март 2021 г.). *Степен на влияние: ниска.*

5.2.7. Светлинно замърсяване

Пеперудата бяло-V е изцяло дневно активна и светлинното замърсяване не е заплаха за нея. Предвид местообитанията на вида и отстоянието им до населени места и инфраструктура със силно осветление и илюминирани обекти, тази заплаха на практика не съществува. *Степен на влияние: няма.*

5.2.8. Фрагментация на местообитания

Големи блокове с монокултури и обезлесяването не са заплаха за *Nymphalis vaualbum*, предвид местообитанието на вида и попадането на популацията му изцяло в Натура 2000 зони, включително и в един биосферен резерват. *Степен на влияние: няма.*

За потенциална заплаха свързана с фрагментиране на местообитанието на вида може да се приеме евентуалното разширяване на зоната за зимни спортове над гр. Берковица и евентуално и други подобни инвестиционни предложения, но те подлежат на процедури по ЗООС и ЗБР. *Степен на влияние: потенциална.*

5.2.9. Случайни фактори

Случайните фактори, водещи до фрагментация на местообитанията са непредвидими и непредотвратими, поради което препоръка за смекчаващи въздействието мерки е трудно неприложимо. Предвид благоприятното природозащитно състояние на вида *Nymphalis vaualbum* в страната и в двата биогеографски региона, в които е установен (континентален и алпийски), случайните фактори не се очаква да окажат значимо отрицателно въздействие върху популацията на вида в страната. Случайните фактори като природните катаклизми, както и военните конфликти са с непредвидим характер и въздействие и могат да фрагментират местообитанията на вида, да ги увредят значимо и дори да ги унищожат. В тези случаи действията за опазването на пеперудата бяло-V няма да са приоритетни. *Степен на влияние: потенциална.*

При оценката на природозащитното състояние на пеперудата *Nymphalis vaualbum* показателите по критерий 4. – Бъдещи перспективи (заплахи и влияния) на ниво 33, използвани за оценяване по Проект DIR-59318-1-2 са:

- Използване на пестициди в горското и селското стопанство.
- Интензивност на пожари.
- Застрояване или промяна на НТП.
- Състояние характера на тревните и храстови площи в местообитанията на вида.

Стойностите на тези показатели, на ниво защитена зона, са представени в **Таблица 2** и следва да се ползват като референтни стойности.

6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ

6.1. Опазване на местообитанията

Законодателно, опазването на местообитанията на пеперудата *Nymphalis vaualbum* се осъществява от Директива 92/43 на ЕС. Видът *Nymphalis vaualbum* е от Приложение II и Приложение IV към същата директива (Council Directive 92/43/ЕЕС). В България пеперудата *Nymphalis vaualbum* е защитен вид, включен в Приложение №2 и Приложение №3 към ЗБР.

Всичките находища на вида попадат в Natura 2000 защитените зони (33), като част от находищата попадат и в един биосферен резерват – Чупрене. За Резерват Чупрене има влязъл в действие план за управление, който е утвърден със Заповед № РД-572/06.08.2015 г. на министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр.64/2015 г.) (План за управление на Резерват Чупрене, 2015). За „Западна Стара планина и Предбалкан“ и „Рилски манастир“ има заповеди за обявяването им за защитени зони по Директива 92/43 на ЕС (Заповед № РД-268 от 31 март 2021 г., Заповед № РД-886 от 25 ноември 2013 г., Заповед № РД-283 от 31 март 2021 г.). Предстои изготвянето на заповеди с включени в тях подробни и специфични природозащитни цели и приоритети. В 33 BG0000496 „Рилски манастир“ видът *Nymphalis*

vaualbum не е включен в стандартния Natura 2000 формуляр и не фигурира и в заповедите за обявяването на защитената зона.

Оценката на капацитета на всяка една от двете защитените зони за опазване на вида в тях, както и на зависимостта им от състоянието на популациите с гранични защитени територии или зони показва, че 33 „Западна Стара планина и Предбалкан“ отговаря за опазването на над 90% от националната популация. Заедно със западните склонове на планината, попадащи на територията на Р Сърбия, зоната отговаря за опазването на около 50% от популацията на вида на Балканския полуостров.

Методиката, използвана при картирането и за изработването на модела на *Nymphalis vaualbum*, отчита наличието на вида и неговата относителна численост. Моделът на ефективните/оптималните/ и пригодните /потенциалните/ местообитания на вида може да послужи за определяне на капацитета на зоните чрез ГИС обработка на наличната информация, но не и при маргинални изолирани популации, каквито са тези на *Nymphalis vaualbum* у нас. Капацитет за опазване на вида имат всички зони на територията на страната, където видът е установен, като е възможно намирането му в Знеполието, Краище и в планината Осогово.

През 1996 г. Министрите на околната среда на България и Сърбия подписват споразумение за обявяване на трансграничен „Парк на мира“. От сръбска страна е създаден "парк природе Стара планина" (Завод за защита природе Србије, 1997-2009), който е и Емералд сайт и Prime Butterfly Area в Р Сърбия, а от българска страна въз основа на проекта на РЕЦ за ЦИЕ през 2003 в МОСВ беше стартирана процедура за обявяване на природен парк на територия от 162,000 ha. С финансиране от ПУДООС, РЕЦ за ЦИЕ изготви документацията на парка и проведе информационна кампания и обществено обсъждане.

Избраната за природен парк територия има световно природозащитно значение, като аргументи за това са:

- Учени от Сърбия и България определят района като част от територия с уникална геология като обосновават приоритета на нейното обявяване за обект на Световното природно наследство към ЮНЕСКО (Белоградчишки скали вече е включен в индикативен списък на ЮНЕСКО);
- масивът от естествени букови гори, част от които са първични климаксови гори на възраст 140-200 години, са образци със световна представителност на европейските планински гори от биома „летезелени широколистни гори на умерения климат“;
- богатството на висшата флора, високият ендемизъм (131 вида, включително един от 16-те ендемични реликта на Балканския полуостров *Ramonda serbica*), 8-те световно застрашени вида, застрашените и приоритетните за опазване природни местообитания покриват критериите на Ботаническо важно място (ІРА);
- множеството ендемични безгръбначни (81) и 60 терциерни и глациални реликти, част от които са пещерни организми от един от районите с най-богата такава фауна, представляват характеристика на значимост от световно равнище;
- със световна значимост са местообитанията на 26 вида гръбначни животни, в това число на 11 вида прилепи, ливадния дърдавец, царския орел, лалугера, европейския пъстър пор, видрата и др.

По програмата на РЕЦ за ЦИЕ за подпомагане на Западна Стара планина са извършени следните дейности за ефективно трансгранично управление на общите природни ресурси:

- През 2002 програмата започва с идентифициране и анализ на природните и социално-икономическите ресурси в трансграничния регион.
- Сръбски и български учени подробно са анализирали водните и горските ресурси, биологичното разнообразие и природните местообитания.
- Резултатите от изследванията са представени на трансграничен форум, където са присъствали представители на местните власти и природозащитни органи и организации от двете страни.
- Всички следващи дейности по програмата (включително тези за развитие на природосъобразен туризъм) се базират на резултатите от тези изследвания.
- Пеперудната фауна на района е добре проучена, съобщават се 727 вида от групата *Macrolepidoptera* (Beshkov, 2001). *Nymphalis vaualbum* по това време не е установен за Западна стара планина и не е между тях.
- През 2003-2006 г. са организирани поредица от трансгранични форуми с участието на представители на всички заинтересовани страни, които да идентифицират дейности за съвместно устойчиво управление на биоразнообразието. В резултат на тези форуми е взето решение за създаване на трансгранична институция – еврорегион „Стара планина“. Този регион е учреден през 2006 година чрез подписване на рамково споразумение между сдружения на общините от двете страни – Регионалното сдружение за развитие на туризма „Северозападен Балкан“, България и Сдружение за развитие на региона на Стара планина, Сърбия.
- В рамките на еврорегиона са сформирани Съвместни експертни групи, чиито предмет на дейност е разработването на програми и проекти за разрешаването на конкретни съвместни проблеми.
- През 2007 година, в рамките на програмата си за Западна Стара планина, РЕЦ за ЦИЕ подпомага дейността на групите за развитие на природосъобразен и познавателен туризъм и опазване на биологичното разнообразие, както и за минимизиране на отрицателните въздействия и замърсяването на околната среда.

Опазването на биоразнообразието включва няколко основни направления: (1) опазване и съхраняване на хабитати и видове чрез класически защитени територии, биосферни резервати и др.; (2) възстановяване и поддържане на видове и хабитати с консервационна стойност; (3) работа с обществеността във връзка със значението и приноса на природните ресурси за обикновения човек, местната общност и по принцип; (4) устойчиво управление на природните ресурси от гледна точка на самите ресурси и обществените ползи произтичащи от тях, включително потенциални. Предложен е модел за устойчиво използване на туристическия маршрут и на практика го обвързва с целите и режима на бъдещата защитена територия, което допринася за опазване и популяризиране на биоразнообразието на региона.

Обмяната на опит с "парк природе Стара планина", Сърбия, ще способства за задълбочаване на трансграничните контакти между местните екологични организации за провеждане на съвместни природозащитни инициативи (Парк на мира, 2018).

В Сърбия "парк природе Стара планина" е обявен още през 1997 г. на площ от 114.332 ha и е I категория защитена територия в Р Сърбия с режими на защита I, II и III степен (Завод за защита природе Србије, 1997-2009). У нас предложението за обявяването на природен парк като част

от трансграничен парк със Сърбия не е осъществено. В момента неправителствени организации работят за съживяване на идеята за трансграничния парк и има проведени няколко работни срещи. Подновяването на идеята и реализирането на трансграничния парк със Сърбия ще доведе до популяризирането на биологичното разнообразие на региона и на създаването на устойчив природосъобразен поминък на населението на този обезлюдяващ се район, респективно и до по-доброто опазване на биологичното разнообразие. Предпоставка за това ще е изготвянето на общ за двете страни план за управлението на парка.

На този етап обаче, предвид големия териториален обхват, в който се включват различни по вид собственост и предназначение територии не е възможно да се гарантира обявяването на Природен парк, обхващащ граничните райони на Западна Стара планина по реда на Закона за защитените територии (ЗЗТ). На този етап смятаме, че е много по-реалистично да се предложи обявяването на защитени територии от други категории, като например „защитена местност“ с цел опазване на ефективните и потенциални местообитания на вида, като в режимите им на дейност бъдат включени забрани, които да ограничат негативните въздействия върху *Nymphalis vaualbum* и да допринасят за опазването му. Такива защитени местности са предвидени да бъдат идентифицирани впоследствие и процедурирани по реда на ЗЗТ. Принос за опазването на вида може да бъде включването на подходящи режими в заповедите на вече съществуващите защитени зони. До евентуалното обявяване на Трансграничен парк със Сърбия е възможно българската страна да допринесе за опазването на *Nymphalis vaualbum* посредством съществуващите защитени зони от Натура 2000 или други подходящи по категория защитени територии, създадени за опазване на вида и предвиждащи режими на дейност, обезпечаващи опазването му в дългосрочен план.

6.2. Преки природозащитни мерки, изследователски мерки и мониторинг

Преки природозащитни мерки в България няма предприети досега. *Nymphalis vaualbum* е приоритетен за опазване вид от Приложение II към Директива 92/43/ЕИО (Council Directive 92/43/ЕЕС), но находищата му не са използвани при определянето на границите на Натура 2000 защитените зони. В периодите на изграждането, развитието и прецизирането на екологична мрежа е било известно само едно документирано находище, с един екземпляр – от гр. София.

Няколко нови находища са публикувани в научната литература след 2011 г, а новите, непубликувани находища на авторите, са пет. Към 2022 г. находища на пеперудата *Nymphalis vaualbum* има в две защитени зони. Всички те попадат в Натура 2000 защитените зони, а някои са и в биосферен резерват Чупрене. Сравнение на двете ЗЗ, въпреки че не са равностойно проучени показват, че видът *Nymphalis vaualbum* реално обитава ЗЗ “Западна Стара планина и Предбалкан”, докато в ЗЗ “Рилски манастир” видът е намерен еднократно, вероятно като резултат на миграция, но е възможно там да съществуват временни или постоянни колонии на вида. От най-голяма важност за опазването на вида са среднопланинските гористи зони на Западна Стара планина на запад от прохода Петрохан до Белоградчишкия проход. Наложително е включването на вида в Стандартния Натура 2000 формуляр и в приоритетите и целите на опазване на ЗЗ “Рилски манастир”.

При картирането по Проект DIR-59318-1-2 е установено само едно находище с един единствен екземпляр. По проекта е предложена схема за биологичен мониторинг на вида.

Проведен дългосрочен и регулярен мониторинг на територията на страната досега няма реализиран. Оценката на природозащитното състояние от докладването по чл. 17 от

----- www.eufunds.bg -----

Директивата за местообитанията за периода 2013-2018 са без проведени теренни проучвания и мониторингови изследвания и преповтарят резултатите от картирането на вида по проект DIR-59318-1-2.

Видът *Nymphalis vaualbum* е обект на Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие (НСМСБР), която се очаква да има важна роля при бъдещите проучвания и дейности за вида. Във връзка с изпълнение на споразумение рег. № I-33-19108.07.2022 г. за възлагане и изпълнение на научна консултация с предмет „Консултации и подпомагане на събирането, анализа и интерпретацията на данни за типове природни местообитания и видове за целите на Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие (НСМСБР) и политиката за опазване на биологичното разнообразие“, Задачи 1 и 2, видът е търсен в ЗЗ BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ в места от където е намиран – в два еднокилометрови трансекта над с. Горни Лом и в една еднокилометрова трансекта над с. Чупрене през втората половина на септември, но не е намерен.

Консервационни дейности не са предприемани досега. Това се отнася както на национално, така и на биогеографско ниво и на ниво защитена зона. В настоящия План, консервационни дейности се предвиждат в ЗЗ „Западна Стара Планина и Предбалкан“, тъй като зоната е от най-голямо значение за опазване на вида.

6.3. Повишаване осведомеността за вида и необходимостта от опазването му

Към момента програми и дейности за повишаване на осведомеността за вида не са провеждани. Повишаването на осведомеността за вида е важно условие за опазването му. Това става предимно чрез социалните мрежи, където се използват вече изградените мрежи по интереси, включително и към пеперудите. Допълнително, някои специализирани приложения (като “iNaturalist“, “SmartBirds Pro“ и др.) могат да се ползват за събиране и обработване на данни за разпространението на вида в България, чрез т. нар. „citizen science“, като същевременно се повишава осведомеността на хората. Националният природонаучен музей при БАН също провежда образователни програми сред учащите се и повишава тяхната екологична култура.

7. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ

Предприемането на тези мерки ще допринесе за опазването на пеперудата *Nymphalis vaualbum* в България и за запазването на благоприятното ѝ природозащитното състояние в двата биогеографски региони и в страната, както и като част от цялата област на нейното естествено разпространение.

7.1. Законодателни и управленчески

Мярка 1. Подобряване на управлението на местообитанията на вида

Дейност 1.1. Съобразяване на мерките за опазване на популациите и местообитанията на вида при процедури за оценка на въздействието на инвестиционните предложения и екологична оценка на планове, проекти и програми в близост до и при находищата.	
---	--

Ефект	Дългосрочно опазване на местообитанията и популациите на вида
-------	---

Описание	При провеждане на процедури по ЗООС и ЗБР на инвестиционни предложения, планове, проекти и програми с териториален обхват в близост до (радиус 2.5 km) и върху находищата да се оценява въздействието им върху популациите и местообитанията на <i>Nymphalis vaualbum</i> .
Териториален обхват	33 BG 0000496 „Рилски манастир“ 33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ Всички известни и новооткрити находища
Приоритет	Висок
Индикатор	100% от проведените процедури по ОВОС и ЕО за ИПр и планове, програми и проекти на територии с описани находища на вида, както и новооткрити в процес на изпълнение на План, включват оценка на въздействието върху популациите, находищата и местообитанията.

Дейност 1.2. Недопускане на промени в начина на трайно ползване на териториите, в които се намират популациите на вида.

Ефект	Запазени или подобрени условия на местообитанията за вида.
Описание	<p>Горските пътища се поддържат в настоящото им състояние. Евентуалните ремонтни дейности и поддръжка на горските пътища, подобряват наличната настилка, без да я подменят с асфалтова или друга запечатваща земната повърхност; течащата и събиращата се в локви вода се запазва, не се правят канавки покрай горските пътища. Крайпътната дървесна растителност не се изсича, но се поддържа да не обраства и склопи над пътищата. Да се поддържа склопеност над пътищата около 0,4-0,5.</p> <p>Запазване на водните разливи по пътя над с. Чупрене към Зарезан чешма; над с. Горни Лом, пътя от завод „Миджур“ към с. Мартиново, по Дългоделска река над с. Дълги дел.</p> <p>При издаването на нови заповеди за обявяване на защитени зони, същите да съдържат режими за ограничителни и забранителни действия, в съответствие с горепосоченото. Нарушаването им е незаконосъобразно действие съгласно националното и европейското законодателство и подлежи на наказание.</p>
Териториален обхват	33 BG 0000496 „Рилски манастир“ 33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ Всички известни и новооткрити находища
Приоритет	Висок

----- www.eufunds.bg -----

Индикатор	100% от находища са със запазен начин на трайно ползване и условия на средата.
-----------	--

Дейност 1.3. Приемане на нормативен акт за определяне на екологичния минимум на речните течения.

Ефект	Предотвратяване на увреждането на местообитанията на вида, като е осигурен и поддържан минимален речен отток след хидротехнически съоръжения.
Териториален обхват	33 BG 0000496 „Рилски манастир“: Илийна река, Рилска река. 33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“: река Дългоделска Огоста; река Огоста и притоци; река Лом; Чупренска река; Стакевска река.
Приоритет	Висок
Индикатор	Приет и влязъл в сила нормативен акт за екологичния минимум на речните течения.

Мярка 2. Увеличаване на обхвата на защитените зони и подобряване тяхното управление

Дейност 2.1. Включване на вида към приоритетите и целите на 33 BG0000496 „Рилски манастир“.

Ефект	Популацията на вида в зоната и местообитанието му са предмет на опазване
Териториален обхват	33 „BG 0000496 Рилски манастир“
Приоритет	Висок
Индикатор	Видът <i>Nymphalis vaualbum</i> е включен в Стандартния формуляр на зоната и опазването му е част от специфичните цели на зоната.

Дейност 2.2. Разширяване на 33 „Западна Стара планина и Предбалкан“.

Ефект	Опазване и поддържане на местообитанията и екологичните изисквания на вида; предотвратяване на пряко унищожение.
-------	--

Описание	Изготвяне на предложение за разширение на ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“, така че да включва местообитанията на вида, като се вземат предвид наличните теренни данни до момента и получените от изпълнението на дейност 5.1 Разширяване на ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“ от гр. Берковица до х. Ком (старата), х. Ком (новата) и ски зоната около тях. Западно от гр. Чипровци и южно от с. Мартиново, където едното от находищата на <i>Nymphalis vaualbum</i> е на границата на ЗЗ.
Териториален обхват	Землище гр. Чипровци, Землище с. Мартиново, Землище с. Железна, Землище гр. Берковица
Приоритет	Висок
Индикатор	Разширена ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“, като се опазват всичките находища на вида с ефективните и потенциалните му местообитания.

Дейност 2.3. Обявяване на нови защитени територии.

Ефект	Ефективно опазване на популациите и местообитанията на вида.
Описание	Предложени са нови ЗТ. В режимите на дейност на новите защитени територии са включени забрани, които ограничават негативните въздействия върху <i>Nymphalis vaualbum</i> и допринасят за опазването на вида и на местообитанията му.
Териториален обхват	Западна Стара планина
Приоритет	Среден
Индикатор	Всички ефективни местообитания на вида са в защитени територии. В заповедите за обявяване на ЗЗ и ЗТ има режими за ограничителни и забранителни действия, отговарящи на оптималните параметри за местообитание на вида.

Мярка 3. Подпомагане управлението и изпълнението на Плана

Дейност 3.1. Провеждане на мониторинг и оценка на Плана.	
Ефект	Навременно изпълнение на предвидените в настоящия план дейности
Описание	Проследяване изпълнението на дейностите, заложи в плана от независима организация въз основа на събрана и анализирана

	информация. Количествено е отчетена степента, в която са постигнати заложените цели на плана. Измерване на ефективността и ефикасността на изпълнение на отделните дейности и на целия план. Организацията изпълняваща мониторинга да комуникира активно с МОСВ относно планирани и извършени дейности. В точка „Мониторинг и оценка на плана“ са посочени конкретни години за мониторинг на всяка една от дейностите.
Териториален обхват	Национален
Важност	Висок
Индикатор	Публикуван годишен анализ и оценка на извършените дейности по матрицата за мониторинг и оценка на плана в точка VII. Мониторинг и оценка на плана.

Дейност 3.2. Провеждане на работни срещи във връзка с изпълнението на дейностите по Плана.	
Ефект	Координирано изпълнение на дейностите по Плана, оценена ефективност на извършеното на местно, регионално и национално ниво (участници: МОСВ, РИОСВ, БД, ДГС, общини, дирекции на природни паркове, НПО, изпълнител на дейност 3.1 и др.)
Териториален обхват	РИОСВ София, РИОСВ Монтана, РИОСВ Благоевград
Приоритет	Висок
Индикатор	Проведени 3 срещи с публикуван доклад с анализ на изпълнение на дейностите, както и на лимитиращите фактори по отношение на изпълнението им.

7.2. Пряко опазване и възстановяване на вида и местообитанията му

Мярка 4. Подобряване на местообитанията на вида

Дейност 4.1. Подмяна на инвазивните чужди видове дървета и храсти с местни видове.	
Ефект	Подобрено е качеството на потенциалните местообитания на вида и е увеличена тяхната площ.
Описание	Точка 11.5. от Заповедта за обявяването на ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“ изисква „подмяна на инвазивните чужди видове дървета и храсти с местни видове“.

----- www.eufunds.bg -----

	<p>По време на разработване на настоящия План, инвазивни видове са наблюдавани около Превалска река (приток на р. Огоста).</p> <p>Дейността изисква актуално картиране на разпространение на инвазивните видове и последваща координация със съответните ДГС за подмяна.</p> <p>За подмяна да се планират по 3 последователни кампании (през година или две) за премахване на инвазивните видове, със залесяване на конкурентен местен вид. Дейността може да бъде изпълнената съвместно с доброволческа група.</p>
Териториален обхват	33 „Западна Стара планина и Предбалкан“ и 33 „Рилски манастир“.
Приоритет	Среден
Индикатор	Подменени са инвазивните чужди видове дървета и храсти с местни видове поне в 50% от картираната територия с разпространение на ИЧВ в 33 „Западна Стара планина и Предбалкан“ и в 80% в 33 „Рилски манастир“. Подмяната приоритетно започва от местообитанията (потенциални и ефективни) на вида.

Дейност 4.2. Подмяна на иглолистните култури с подходящи дървесни видове за съответна надморска височина и климатични характеристики.

Ефект	Подоброено е качеството на потенциалните местообитания на вида, увеличена е тяхната площ и е намален рискът от опожаряване.
Описание	<p>Изкуствените гъсти иглолистни насаждения освен че се предпоставка за пожари, отнемат площи от естествените местообитания на вида. Постепенната им подмяната с местни видове ще подобри качеството и ще намали фрагментацията на потенциалните местообитания на <i>Nymphalis vaualbum</i>.</p> <p>Възможност за изпълнение чрез бюджет, подкрепен от ЕФФР по Програма „Околна среда 2021-2027“, чрез НРПД Мярка 46 и Мярка 47.</p>
Териториален обхват	33 „Западна Стара планина и Предбалкан“.
Приоритет	Среден
Индикатор	Подменени са изкуствените иглолистни насаждения с местни видове в 60% от насажденията в 33 „Западна Стара планина и Предбалкан“.

7.3. Изследвания и картиране

Мярка 5. Проследяване тенденцията на числеността на вида

Дейност 5.1. Провеждане на ежегодни теренни изследвания с междинен анализ и модел на петата година.	
Ефект	Оптимализирано управление на вида чрез натрупване на актуални данни и проследяване на тренд на числеността му.
Описание	<p>Мониторинг на вида. Детайлно описание на местообитанията – осветеност, видов състав (флора и фауна), описване на връзки и взаимоотношения с други видове. Проследяване и запис на абиотичните фактори с цел проследяване на климатичните промени и отношението им към вида. Климатичен анализ за бъдещи изменения.</p> <p>За мониторинга и за модела да се провеждат трансгранични проучвания със Сърбия по единна методика, които да послужат за основа за оценка на тренд, численост, анализ на местообитанията и на въздействията. За проследяването на тенденцията на числеността на вида да се използва метода на улавяне, маркиране и повторно улавяне. Получените данни да допринесат към Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие при проследяването на тенденциите.</p> <p>След проведените проучвания да се проведе процедура на основание чл. 16, ал. 6 от ЗБР, съгласно който следва да се подготви необходимия пълен пакет документи, с данни от проведени теренни проучвания, подкрепени с оценки, научни публикации, описание на методиката на провеждане на изследванията, придружена с данни и анализи, както за природозащитното състояние на вида, така и за новоустановени местообитания, научна обосновка за наличието в значителна степен на целевия вид, следващ и от разработен и подготвен набор от документи за актуализация на стандартния формуляр на съответна ЗЗ.</p>
Териториален обхват	ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“ и ЗЗ „Рилски манастир“.
Приоритет	Среден
Индикатор	<p>Събрани, анализирани и публикувани ежегодни данни за вида, местообитанията, заплахите, климат, екологични връзки; представяне на тренд, бъдещи прогнози и необходими действия.</p> <p>Внесени ежегодни данни в МОСВ и внесени документи за изменение на Стандартния формуляр и заповедта за обявяване на защитена зона, при налично основание.</p>

Мярка 6. Изследване на оптималните параметри на местообитанията на вида

Дейност 6.1. Проучвания върху структурата на местообитанията за устойчивостта им към природни нарушения и за възобновителният им потенциал.	
Ефект	Устойчивост на природни нарушения и дългосрочно опазване на местообитанията на вида.
Описание	Подобряване на природозащитното състояние на природните местообитания чрез проучвания върху структурата на местообитанията за устойчивостта им към природни нарушения и за възобновителният им потенциал. Възможност за изпълнение чрез бюджет, подкрепен от ЕФФР по Програма „Околна среда 2021-2027“, чрез НРПД Мярка 47.
Териториален обхват	33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“
Приоритет	Среден
Индикатор	Проведени са научни проучвания върху структурата на горите за устойчивостта им към големи природни нарушения и за възстановителния им потенциал; Въведени са лесовъдски практики, насочени към поддържане на структури, устойчиви към големи природни нарушения и др.

Мярка 7. Подготовка за законодателните и управленчески дейности

Дейност 7.1. Подготовка на документация, картиране и изготвяне на предложение за обявяването на нови защитени територии.	
Ефект	Ефективно опазване на популациите и местообитанията на вида.
Описание	Да се проведат дейности за проучване, подготовка на документация, картиране и изготвяне на предложение за обявяването на нови защитени територии. В екипа, изготвящ предложението да участват експерти фитоценолози, ботаници, етномолози, ихтиолози, херпетолози, орнитолози, мамалолози и ГИС експерти. Необходими стъпки, свързани с подготовката на трансграничния парк: <ul style="list-style-type: none"> • изискване на входящата документация от РЕЦ за ЦИЕ и от други организации; • допълване на съществуващата информация с нови актуални данни; • провеждане на работни срещи със заинтересовани страни – представители на МОСВ, МРРБ, МЗм, местната власт, неправителствени организации, туристически агенции и др.,

Териториален обхват	Западна Стара планина
Приоритет	Среден
Индикатор	Подготвена и внесена документация, придружена с картен материал и обосновка на предложение за обявяването на нови защитени територии в Западна Стара планина.

Деятност 7.2. Анализ на водните обекти и разливните им зони.

Ефект	Предотвратяване на увреждането на местообитанията на вида, като е осигурен и поддържан минимален речен отток след хидротехнически съоръжения. Запазват се и се създават благоприятни условия за изхранването на имагото и за копулирането, както и за наблюдението на пеперудите. Опазват се местообитанията на вида.
Описание	Събиране на данни от НИМХ; обход на целевите реки, с хидробиологично, хидроморфологично описание, описание на крайречна растителност и картиране на всички напречни прегради, бентове и пр. анализ на водохващанията и противоерозионни съоръжения; изготвяне на хидрологичен модел за водния отток с бъдещи сценарии за водни количества във връзка с климата; подготовка на документация. В изготвянето участват експерти хидролози, хидробиолози, експерт хабитати, еколози и ГИС експерти.
Териториален обхват	33 BG 0000496 „Рилски манастир“: Илийна река, Рилска река. 33 BG0001040 „Западна Стара Планина и Предбалкан“: река Дългоделска Огоста; река Огоста и притоци; река Лом; Чупренска река; Стакевска река.
Приоритет	Висок
Индикатор	Публикуван анализ на хидробиологията и хидроморфологията на поречията с хидрологичен модел; подготвена и внесена в МОСВ документация за заповедта за екологичен минимум на база модела.

7.4. Повишаване осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида

Мярка 8. Повишаване капацитета за опазване на вида

Дейност 8.1. Провеждане на полеви обучения.	
Ефект	Повишена професионалната квалификация за опазване на вида на служителите на РИОСВ и туристическите водачи.
Описание	Провеждането на работни срещи с туристически агенции и целеви групи по интереси.
Териториален обхват	33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“
Приоритет	Среден
Индикатор	Проведени 2 полеви обучения, с участници: двама представители на РИОСВ и представители на туристически агенции и лица, които водят групи в района с цел опознаване на биоразнообразието.

Дейност 8.2. Провеждане на полеви демонстрации и обучения за устойчиви лесовъдски практики.	
Ефект	Повишена професионалната квалификация за подобряване на местообитанията на вида на служителите на ДГС.
Описание	Демонстриране и въвеждане на лесовъдски практики за устойчиво стопанисване на горите в местообитанията на вида, с оглед на оптималните параметри изисквания на местообитанието, опазване на крайречната растителност, защита от наводнения и свлачища. Извеждане и демонстриране на устойчиви практики за стопанисване в насаждения от различните типове природни местообитания. Възможност за изпълнение чрез бюджет, подкрепен от ЕФФР по Програма „Околна среда 2021-2027“, чрез НРПД Мярка 46.
Териториален обхват	33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“
Приоритет	Нисък
Индикатор	Проведени 4 полеви обучения, с по 5 представители на всяко ДГС.

Дейност 8.3. Провеждане на семинари и обучения за повишаване професионалната квалификация на служителите на РИОСВ, Басейновите дирекции и други заинтересовани страни за опазване на вида и изпълнение на Плана.

Ефект	Повишена професионалната квалификация на служителите на РИОСВ София, РИОСВ Монтана, РИОСВ Благоевград и на БД на Западнобеломорски и Дунавски райони.
Териториален обхват	ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“ и ЗЗ „Рилски манастир“
Приоритет	Висок
Индикатор	Проведени 2 обучения, достигащи до двама служители от всяка дирекция и РИОСВ; проведени срещи, през две години, за представяне на новите данни след проведените теренни проучвания.

Дейност 8.4. Провеждане на работни срещи за обявяване на нови защитени територии.

Ефект	Уточнени са границите на нови защитени територии, режимите, дейностите и забраните, съобразени и с <i>Nymphalis vaualbum</i> и екологичните му изисквания в граничните райони.
Описание	Провеждане на ежегодни работни срещи за уточняване на границите на новите защитени територии, режимите, дейностите и забраните, обсъждане на междинни резултати и анализи.
Териториален обхват	ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“
Приоритет	Среден
Индикатор	Проведени са поне 5 бр. работни срещи, създадена е информационна система за биологичното разнообразие и протоколи от срещите, документирани са уточнените границите на новите защитени територии, режимите, дейностите и забраните.

Период на изпълнение и отговорник за реализация към всяка дейност са посочени в **Таблица 4** и **Таблица 5**. Връзката между второстепенните цели, мерките и дейностите са посочени в Приложение 3.

При изпълнението на мерките от плана за всяка мярка изпълнителите на проектите следва да докладват в МОСВ площ на природни местообитанията и местообитания на видове, върху които са приложени мерки за подобряване на състоянието им (в хектари).

Индикаторът се докладва в хектари и геореферирана база с данни, вкл. първични бази с данни от проектите. За реализираните проекти следва да се включат следните задължителни

----- www.eufunds.bg -----

пространствени компоненти, картен материал в цифров вид, както и пространствени данни в цифров вид (ГИС). Изискванията към картния материал и пространствените данни са: картният материал да бъде в мащаб, позволяващ разчитане на детайлите, представени в съответната карта; пространствени данни, които се представят в цифров вид – геобаза данни с метаданни или ESRI *.shp (ESRI shape file), в проекционна координатна система WGS84/UTM зона 35N и/или в официалната за страната система, при спазване на следната структура:

- геобаза/пакет от използваните изходни данни, които не са публично достъпни и/или не са в информационната система на НАТУРА 2000;
- геобаза/пакет от данни от проведените дейности на терен – GPS трак и точки с регистрации; мобилно приложение „SmartBirds Pro“ или полеви формуляри (не се препоръчва); снимков материал;
- геобаза/пакет от данни от крайни продукти, получени от извършените анализи и обобщения.

8. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА

Мониторингът и оценката подпомагат процеса на отчетност и вземане на навременни решения за нуждата от подходящи мерки за изпълнение на забавени/неизпълнени дейности, изменения и адаптиране или актуализиране на Плана спрямо възникнали нови обстоятелства, данни за вида и местообитанията му, нормативни изменения и др.

Съгласно дейност 3.1, проследяване на изпълнението (събиране и анализ на информация по определени индикаторни критерии) на предвидените дейности и оценката на ефективността на Плана може да се възложи на външен, независим изпълнител, който да изготвя доклади с анализ на напредъка по дейности и оценка за степента на постигане на целите. Съответно, могат да се предлагат изменения и актуализации за по-висока ефективност при изпълнението на Плана. В случай, че дейността бъде възложена на външен изпълнител, следва да се комуникира активно с МОСВ относно планиране и извършване на дейностите по Плана. В процеса на мониторинг и оценка е препоръчително да се следва матрицата, посочена в **Таблица 3**.

Отговорност за мониторинга и оценката на изпълнението на всички дейности по Плана има МОСВ (или външен, независим изпълнител, ако дейността бъде възложена от МОСВ на такъв), а отговорността за приемане на изпълнението на конкретните дейности може да бъде на НПО, държавни и частни структури, научни институти, експерти и др. (подробно посочени и адресирани към конкретни дейности в **Таблица 3** и **Таблица 5**).

Таблица 3: Матрица за мониторинг и оценка на плана

Цели/Дейности	Индикатор	Територия на дейността	Отговорност за реализация на дейността по Плана	Година за мониторинг и оценка на изпълнението на дейността	Отговорност за мониторинг и оценка изпълнението на Плана
Основна цел: Подобрено природозащитно състояние на вида.	Стойностите за обилие и площ на местообитанията (ефективни и потенциални) са по-високи от референтните стойности, във всички защитени зони, в които е установен вида.	-	-	10-а година	МОСВ
Второстепенна цел 1. Запазване или подобряване на местообитанията на вида.	Стойностите за площ на местообитанията (ефективни и потенциални) са по-високи или равни на референтните стойности; публикувани са данни за състоянието и оптималните параметри на местообитанията, вкл. данни за водните тела.	-	-	10-а година	МОСВ
Второстепенна цел 2. Подобряване на националните капацитет и управление и международното сътрудничество за опазване	Проведени са срещи/обучения с участието на поне по двама участници от заинтересованите страни; обявени/разширени са	-	-	10-а година	МОСВ

Цели/Дейности	Индикатор	Територия на дейността	Отговорност за реализация на дейността по Плана	Година за мониторинг и оценка на изпълнението на дейността	Отговорност за мониторинг и оценка изпълнението на Плана
на вида и неговите местообитания.	национални и международни защитени зони и територии.				
Второстепенна цел 3. Подобряване на научната основа и познания за вида и неговите местообитания.	Анализирана, прогнозирана и публикувана е бъдещата тенденция в числеността на вида, състоянието на местообитанията (вкл. данни за водните тела) и влиянието на климатичните промени, на база наличните данни и 10-годишните наблюдения.	-	-	10-а година	МОСВ
Дейност 1.1. Съобразяване на мерките за опазване на популациите и местообитанията на вида при процедури за оценка на въздействието на инвестиционните предложения и екологична оценка на планове, проекти и програми в близост до и при находищата.	100% от проведените процедури по ОВОС и ЕО за ИП и планове, програми и проекти на територии с описани находища на вида, както и новооткрити в процес на изпълнение на План, включват оценка на въздействието върху популациите, находищата и местообитанията.	33 BG 0000496 „Рилски манастир“ 33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ Всички известни и новооткрити находища	МОСВ	5-а година 10-а година	МОСВ
Дейност 1.2. Недопускане на промени в начина на трайно ползване на териториите, в	100% от находища са със запазен начин на трайно ползване и условия на средата.	33 BG 0000496 „Рилски манастир“	МОСВ, РИОСВ, Общини, ДГС	5-а година 10-а година	МОСВ

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд за регионално развитие

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2014–2020 г.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ОКОЛНА СРЕДА

Цели/Дейности	Индикатор	Територия на дейността	Отговорност за реализация на дейността по Плана	Година за мониторинг и оценка на изпълнението на дейността	Отговорност за мониторинг и оценка изпълнението на Плана
които се намират популациите на вида.		ЗЗ BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ Всички известни и новооткрити находища			
Дейност 1.3. Приемане на нормативен акт за определяне на екологичния минимум на речните течения.	Приет и влязъл в сила нормативен акт за екологичния минимум на речните течения.	ЗЗ BG 0000496 „Рилски манастир“: Илийна река, Рилска река. ЗЗ BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“: река Дългоделска Огоста; река Огоста и притоци; река Лом; Чупренска река; Стакевска река.	МОСВ	10-а година	МОСВ
Дейност 2.1. Включване на вида към приоритетите и целите на ЗЗ BG0000496 „Рилски манастир“.	Видът <i>Nymphalis vaualbum</i> е включен в Стандартния формуляр на зоната и опазването му е част от специфичните цели на зоната.	ЗЗ „BG 0000496 Рилски манастир“	МОСВ	10-а година	МОСВ
Дейност 2.2. Разширяване на ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“.	Разширена ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“, като се опазват всичките находища на вида с ефективните и потенциалните му местообитания.	Земл. гр. Чипровци Земл. с. Мартиново Земл. с. Железна Земл. гр. Берковица	МОСВ, РИОСВ, НПО, Научни институти, експерти	10-а година	МОСВ

www.eufunds.bg

Проект № BG16M1OP002-3.020-0049 „Разработване на план за действие за опазване на популациите на Бяло-в (*Nymphalis vaualbum*) за периода 2019-2028 г.“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд за регионално развитие

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2014–2020 г.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ОКОЛНА СРЕДА

Цели/Дейности	Индикатор	Територия на дейността	Отговорност за реализация на дейността по Плана	Година за мониторинг и оценка на изпълнението на дейността	Отговорност за мониторинг и оценка изпълнението на Плана
Дейност 2.3. Обявяване на нови защитени територии.	Всички ефективни местообитания на вида са в защитени територии. В заповедите за обявяване на ЗЗ и ЗТ има режими за ограничителни и забранителни действия, отговарящи на оптималните параметри за местообитание на вида.	Западна Стара планина	МОСВ	10-а година	МОСВ
Дейност 3.1. Провеждане на мониторинг и оценка на Плана.	Публикуван годишен анализ и оценка на извършените дейностите по матрицата за мониторинг и оценка на плана в точка VII. Мониторинг и оценка на плана.	Национален	МОСВ, РИОСВ, НПО, фирми	<i>спрямо конкретната дейност</i>	МОСВ
Дейност 3.2. Провеждане на работни срещи във връзка с изпълнението на дейностите по Плана.	Проведени 3 срещи с публикуван доклад с анализ на изпълнение на дейностите, както и на лимитиращите фактори по отношение на изпълнението им.	РИОСВ София, РИОСВ Монтана, РИОСВ Благоевград	МОСВ, РИОСВ, НПО, фирми	3-та година	МОСВ
Дейност 4.1. Подмяна на инвазивните чужди видове дървета и храсти с местни видове.	Подменени са инвазивните чужди видове дървета и храсти с местни видове поне в 50% от картираната територия с	ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“ ЗЗ „Рилски манастир“	МОСВ, РИОСВ, НПО, фирми, научни институти	5-а година 9-а година	МОСВ

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG16M1OP002-3.020-0049 „Разработване на план за действие за опазване на популациите на Бяло-в (*Nymphalis vaualbum*) за периода 2019-2028 г.“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд за регионално развитие

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2014–2020 г.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ОКОЛНА СРЕДА

Цели/Дейности	Индикатор	Територия на дейността	Отговорност за реализация на дейността по Плана	Година за мониторинг и оценка на изпълнението на дейността	Отговорност за мониторинг и оценка изпълнението на Плана
	разпространение на ИЧВ в ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“ и в 80% в ЗЗ „Рилски манастир“. Подмяната приоритетно започва от местообитанията (потенциални и ефективни) на вида.				
Дейност 4.2. Подмяна на иглолистните култури с подходящи дървесни видове за съответна надморска височина и климатични характеристики.	Подменени са изкуствените иглолистни насаждения с местни видове в 60% от насажденията в ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“.	ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“.	МОСВ, РИОСВ, РДГ, ДГС	6-а година	МОСВ
Дейност 5.1. Провеждане на ежегодни теренни изследвания с междинен анализ и модел на петата година.	Събрани, анализирани и публикувани ежегодни данни за вида, местообитанията, заплахите, климат, екологични връзки; представяне на тренд, бъдещи прогнози и необходими действия. Внесени ежегодни данни в МОСВ и внесени документи за изменение на Стандартния формуляр и заповедта за	ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“ ЗЗ „Рилски манастир“	МОСВ, РИОСВ, Научни институти, експерти, НПО, ИАОС	ежегодно	МОСВ

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG16M1OP002-3.020-0049 „Разработване на план за действие за опазване на популациите на Бяло-в (Nymphalis vaualbum) за периода 2019-2028 г.“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

Цели/Дейности	Индикатор	Територия на дейността	Отговорност за реализация на дейността по Плана	Година за мониторинг и оценка на изпълнението на дейността	Отговорност за мониторинг и оценка изпълнението на Плана
	обявяване на защитена зона, при налично основание.				
Дейност 6.1. Проучвания върху структурата на местообитанията за устойчивостта им към природни нарушения и за възобновителния им потенциал.	Проведени са научни проучвания върху структурата на горите за устойчивостта им към големи природни нарушения и за възстановителния им потенциал. Въведени са лесовъдски практики, насочени към поддържане на структури, устойчиви към големи природни нарушения и др.	33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“	НПО, Научни институти, експерти	6-а година 10-а година	МОСВ
Дейност 7.1. Подготовка на документация, картиране и изготвяне на предложение за обявяването на нови защитени територии.	Подготвена и внесена документация, придружена с картен материал и обосновка на предложение за обявяването на нови защитени територии в Западна Стара планина.	Западна Стара планина	МОСВ, РИОСВ, НПО, Научни институти, експерти	6-а година	МОСВ
Дейност 7.2. Анализ на водните обекти и разливните им зони.	Публикуван анализ на хидробиологията и хидроморфологията на поречията с хидрологичен модел; подготвена и внесена в	33 BG 0000496 „Рилски манастир“: Илийна река, Рилска река. 33 BG0001040 „Западна Стара Планина и Предбалкан“: река	МОСВ, РИОСВ, ДПП, НПО, Научни институти, експерти	2-ра година 6-а година	МОСВ

Цели/Дейности	Индикатор	Територия на дейността	Отговорност за реализация на дейността по Плана	Година за мониторинг и оценка на изпълнението на дейността	Отговорност за мониторинг и оценка изпълнението на Плана
	МОСВ документация за заповедта за екологичен минимум на база модела.	Дългоделска Огоста; река Огоста и притоци; река Лом; Чупренска река; Стакевска река.			
Дейност 8.1. Провеждане на полеви обучения.	Проведени 2 полеви обучения, с участници: двама представители на РИОСВ и представители на туристически агенции и лица, които водят групи в района с цел опознаване на биоразнообразието.	33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“	НПО, Научни институти, експерти	4-а година 7-а година	МОСВ
Дейност 8.2. Провеждане на полеви демонстрации и обучения за устойчиви лесовъдски практики.	Проведени 4 полеви обучения, с по 5 представители на всяко ДГС.	33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“	НПО, Научни институти, експерти	4-а година 7-а година	МОСВ
Дейност 8.3. Провеждане на семинари и обучения за повишаване професионалната квалификация на служителите на РИОСВ, Басейновите дирекции и други заинтересовани страни за опазване на вида и изпълнение на Плана.	Проведени 2 обучения, достигащи до двама служители от всяка дирекция и РИОСВ; проведени срещи, през две години, за представяне на новите данни след проведените теренни проучвания.	33 „Западна Стара планина и Предбалкан“ 33 „Рилски манастир“	НПО, Научни институти, експерти	4-а година 7-а година	МОСВ

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд за регионално развитие

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2014–2020 г.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ОКОЛНА СРЕДА

Цели/Дейности	Индикатор	Територия на дейността	Отговорност за реализация на дейността по Плана	Година за мониторинг и оценка на изпълнението на дейността	Отговорност за мониторинг и оценка изпълнението на Плана
Дейност 8.4. Провеждане на работни срещи за обявяване на нови защитени територии.	Проведени са поне 5 бр. работни срещи, създадена е информационна система за биологичното разнообразие и протоколи от срещите, документирани са уточнените граници на новите защитени територии, режимите, дейностите и забраните.	ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“	МОСВ, НПО, Научни институти, експерти	3-та година 5-а година 8-а година	МОСВ

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG16M1OP002-3.020-0049 „Разработване на план за действие за опазване на популациите на Бяло-в (*Nymphalis vaualbum*) за периода 2019-2028 г.“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

9. ВРЕМЕВА РАМКА И БЮДЖЕТ ЗА ПРИРОДОЗАЩИТНИТЕ ДЕЙНОСТИ

ИНДИКАТИВЕН БЮДЖЕТ – ПЕРИОД НА ИЗПЪЛНЕНИЕ И ОБЩА СУМА

В Таблица 4 е посочена индикативна времева рамка за стартиране и изпълнение на всяка дейност, подразделена в съответствие с териториалния обхват на изпълнение. Представеният период на изпълнение е оптимален и препоръчителен, тъй като част от дейностите са зависими и обвързани с други. В отделни случаи, посоченият период на изпълнение е по-дълъг от практически необходимия за пълното осъществяване на дейността. По-дългият период е заложен с цел буфериране на потенциалните проблеми, които могат да възникнат при изпълнение на дейности, обвързани с резултатите и изпълнението на други дейности или придобити нови познания и информация, нормативни изменения. Посоченият индикативен бюджет за изпълнение на всяка дейност е необходимата сума за изпълнение на дейността и постигане на успех (измерим спрямо съответния индикатор). Бюджетът не е обвързан с брой години за изпълнение. Често изпълнението на дейностите е строго обвързано със сезонна динамика и метеорологични условия, което налага формирането на крайната сума да е на база необходимите човешки и разходите за изпълнение на дейността.

Таблица 4: Индикативен бюджет – период на изпълнение и обща сума

Дейност	Териториален обхват	Период на изпълнение										Обща сума, лв. с ДДС			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10				
1.1	Съобразяване на мерките за опазване на популациите и местообитанията на вида при процедури за оценка на въздействието на инвестиционните предложения и екологична оценка на планове, проекти и програми в близост до и при находищата	33 BG 0000496 „Рилски манастир“ 33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ Всички известни и новооткрити находища	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0.00	
1.2	Недопускане на промени в начина на трайно ползване на териториите, в които се намират популациите на вида	33 BG 0000496 „Рилски манастир“ 33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ Всички известни и новооткрити находища	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0.00	
1.3	Приемане на нормативен акт за определяне на екологичния минимум на речните течения	33 BG 0000496 „Рилски манастир“: Илиина река, Рилска река. 33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“: река Дългоделска Огоста; река Огоста и притоци; река Лом; Чупренска река; Стакевска река.										x	x	x	0.00

Дейност	Териториален обхват	Период на изпълнение										Обща сума, лв. с ДДС				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10					
2.1	Включването на вида към приоритетите и целите на ЗЗ BG0000496 „Рилски Манастир“												x	0.00		
2.2	Разширяване на ЗЗ „Западна Стара Планина и Предбалкан“												x	x	x	18 813.60
2.3	Обявяване на нови защитени територии												x	x		0.00
3.1	Провеждане на мониторинг и оценка на Плана	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		78 000.00
3.2	Провеждане на работни срещи във връзка с изпълнението на дейностите по Плана															7 020.00
	Провеждане на работни срещи във връзка с изпълнението на дейностите по Плана															7 020.00
	Провеждане на работни срещи във връзка с изпълнението на дейностите по Плана															7 020.00
4.1	Подмяна на инвазивните чужди видове дървета и храсти с местни видове		x	x	x	x	x	x	x	x						384 165.60

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд за регионално развитие

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2014–2020 г.

Дейност	Териториален обхват	Период на изпълнение										Обща сума, лв. с ДДС	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
	Подмяна на инвазивните чужди видове дървета и храсти с местни видове		x	x	x	x	x	x	x				88 920.00
4.2	Подмяна на иглолистните култури с подходящи дървесни видове за съответна надморска височина и климатични характеристики		x	x	x	x							65 520.00
5.1	Провеждане на ежегодни теренни изследвания с междинен анализ и модел на петата година	x	x	x	x	x	x	x	x	x			142 584.00
	Провеждане на ежегодни теренни изследвания с междинен анализ и модел на петата година	x	x	x	x	x	x	x	x	x			188 916.00
6.1	Проучвания върху структурата на местообитанията за устойчивостта им към природни нарушения и за възобновителният им потенциал.				x	x	x	x	x	x			167 856.00
7.1	Подготовка на документация, картиране и изготвяне на предложение за обявяването на нови защитени територии.								x	x	x	x	204 204.00

www.eufunds.bg

Проект № BG16M1OP002-3.020-0049 „Разработване на план за действие за опазване на популациите на Бяло-в (Nymphalis vaualbum) за периода 2019-2028 г.“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд за регионално развитие

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2014–2020 г.

Дейност	Териториален обхват	Период на изпълнение										Обща сума, лв. с ДДС		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
7.2	Анализ на водните обекти и разливните им зони	33 BG 0000496 „Рилски манастир“: Илиина река, Рилска река	x	x	x	x	x							286 962.00
	Анализ на водните обекти и разливните им зони	33 BG0001040 „Западна Стара Планина и Предбалкан“: река Дългоделска Огоста; река Огоста и притоци; река Лом; Чупренска река; Стакевска река	x	x	x	x	x							574 704.00
8.1	Провеждане на полеви обучения	33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“		x	x	x	x	x						42 744.00
8.2	Провеждане на полеви демонстрации и обучения за устойчиви лесовъдски практики.	33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“		x	x	x	x	x						83 148.00
8.3	Провеждане на семинари и обучения за повишаване професионалната квалификация на служителите на РИОСВ, Басейновите дирекции и други заинтересовани страни за опазване на вида и изпълнение на Плана	33 „Рилски манастир“	x	x	x									15 553.20
	Провеждане на семинари и обучения за повишаване професионалната квалификация на служителите на РИОСВ, Басейновите дирекции и други	33 „Западна Стара планина и Предбалкан“				x	x	x						15 553.20

www.eufunds.bg

Проект № BG16M1OP002-3.020-0049 „Разработване на план за действие за опазване на популациите на Бяло-в (Nymphalis vaualbum) за периода 2019-2028 г.“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд за регионално развитие

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2014–2020 г.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ОКОЛНА СРЕДА

Дейност	Териториален обхват	Период на изпълнение										Обща сума, лв. с ДДС	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
заинтересовани страни за опазване на вида и изпълнение на Плана													
8.4 Провеждане на работни срещи за обявяване на нови защитени територии.	33 „Западна Стара планина и Предбалкан”		x	x	x		x			x			100 230.00
ОБЩА СУМА												2 478 933.60	

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG16M1OP002-3.020-0049 „Разработване на план за действие за опазване на популациите на Бяло-в (*Nymphalis vaualbum*) за периода 2019-2028 г.“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

ИНДИКАТИВЕН БЮДЖЕТ – ОТГОВОРНИК ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ И ФИНАНСИРАЩ ИНСТРУМЕНТ

Потенциални източници на финансиране, посочени в **Таблица 5** са:

- Национално: ПУДООС; ОПОС, ПОС, ПРСР, ОПРР, чрез НРПД* за НАТУРА 2000, за програмния период 2021 – 2027 г. на България чрез ЕФРР, ЕЗФРСР и националния бюджет и др.
- Европейско: LIFE, Норвежки финансов механизъм и др.

*НРПД таргетира конкретни мерки за интервенция в конкретни защитени зони чрез разходване на финансови средства по европейските фондове при споделено управление за определения времеви период.

Таблица 5: Индикативен бюджет – отговорник за реализация и финансиращ инструмент

Дейност	Териториален обхват	Отговорник за реализация	Финансиращ инструмент	Мярка в НРПД	Обща сума, лв. с ДДС
1.1 Съобразяване на мерките за опазване на популациите и местообитанията на вида при процедури за оценка на въздействието на инвестиционните предложения и екологична оценка на планове, проекти и програми в близост до и при находищата	33 BG 0000496 „Рилски манастир“ 33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ Всички известни и новооткрити находища	МОСВ	-	-	0.00
1.2 Недопускане на промени в начина на трайно ползване на териториите, в които се намират популациите на вида	33 BG 0000496 „Рилски манастир“ 33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ Всички известни и новооткрити находища	МОСВ, РИОСВ, Общини, ДГС	-	-	0.00

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд за регионално развитие

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2014–2020 г.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ОКОЛНА СРЕДА

Дейност		Териториален обхват	Отговорник за реализация	Финансиращ инструмент	Мярка в НРПД	Обща сума, лв. с ДДС
1.3	Приемане на нормативен акт за определяне на екологичния минимум на речните течения	33 BG 0000496 „Рилски манастир“: Илиина река, Рилска река. 33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“: река Дългоделска Огоста; река Огоста и притоци; река Лом; Чупренска река; Стакевска р.	МОСВ	-	-	0.00
2.1	Включването на вида към приоритетите и целите на 33 BG0000496 „Рилски Манастир“	33 „BG 0000496 Рилски манастир“	МОСВ	-	-	0.00
2.2	Разширяване на 33 „Западна Стара Планина и Предбалкан“	Землище гр. Чипровци Землище с. Мартиново Землище с. Железна Землище гр. Берковица	МОСВ, РИОСВ, НПО, Научни институти, експерти	Национално и европейско финансиране	-	18 813.60
2.3	Обявяване на нови защитени територии	Западна Стара планина	МОСВ	-	-	0.00
3.1	Провеждане на мониторинг и оценка на Плана	Национален	МОСВ, РИОСВ, НПО, фирми	Национално финансиране	-	78 000.00
3.2	Провеждане на работни срещи във връзка с изпълнението на дейностите по Плана	РИОСВ София	МОСВ, РИОСВ, НПО, фирми	Национално и европейско финансиране	-	7 020.00

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG16M1OP002-3.020-0049 „Разработване на план за действие за опазване на популациите на Бяло-в (Nymphalis vaualbum) за периода 2019-2028 г.“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

Дейност		Териториален обхват	Отговорник за реализация	Финансиращ инструмент	Мярка в НРПД	Обща сума, лв. с ДДС
	Провеждане на работни срещи във връзка с изпълнението на дейностите по Плана	РИОСВ Монтана	МОСВ, РИОСВ, НПО, фирми	Национално и европейско финансиране	-	7 020.00
	Провеждане на работни срещи във връзка с изпълнението на дейностите по Плана	РИОСВ Благоевград	МОСВ, РИОСВ, НПО, фирми	Национално и европейско финансиране	-	7 020.00
4.1	Подмяна на инвазивните чужди видове дървета и храсти с местни видове	33 „Западна Стара планина и Предбалкан“	МОСВ, РИОСВ, НПО, фирми, научни институти	Национално и европейско финансиране	-	384 165.60
	Подмяна на инвазивните чужди видове дървета и храсти с местни видове	33 „Рилски манастир“	МОСВ, РИОСВ, НПО, фирми, научни институти	Национално и европейско финансиране	-	88 920.00
4.2	Подмяна на иглолистните култури с подходящи дървесни видове за съответна надморска височина и климатични характеристики	33 „Западна Стара планина и Предбалкан“	МОСВ, РИОСВ, РДГ, ДГС	Национално и европейско финансиране	Мярка 46 Мярка 47	65 520.00
5.1	Провеждане на ежегодни теренни изследвания с междинен анализ и модел на петата година	33 „Рилски манастир“	МОСВ, РИОСВ, Научни институти, експерти, НПО	Национално и европейско финансиране	-	142 584.00

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд за регионално развитие

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2014–2020 г.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ОКОЛНА СРЕДА

Дейност		Териториален обхват	Отговорник за реализация	Финансиращ инструмент	Мярка в НРПД	Обща сума, лв. с ДДС
	Провеждане на ежегодни теренни изследвания с междинен анализ и модел на петата година	33 „Западна Стара планина и Предбалкан“	МОСВ, РИОСВ, Научни институти, експерти, НПО	Национално и европейско финансиране	-	188 916.00
6.1	Проучвания върху структурата на местообитанията за устойчивостта им към природни нарушения и за възобновителният им потенциал.	33 „Западна Стара планина и Предбалкан“	НПО, Научни институти, експерти	Национално и европейско финансиране	Мярка 47	167 856.00
7.1	Подготовка на документация, картиране и изготвяне на предложение за обявяването на нови защитени територии.	Западна Стара планина	МОСВ, РИОСВ, НПО, Научни институти, експерти от България и Сърбия	Национално и европейско финансиране	-	204 204.00
7.2	Анализ на водните обекти и разливните им зони	33 BG 0000496 „Рилски манастир“: Илиина река, Рилска река	МОСВ, РИОСВ, ДПП, НПО, Научни институти, експерти	Национално и европейско финансиране	-	286 962.00
	Анализ на водните обекти и разливните им зони	33 BG0001040 „Западна Стара Планина и Предбалкан“: река Дългоделска Огоста; река Огоста и притоци; река Лом; Чупренска река; Стакевска река	МОСВ, РИОСВ, НПО, Научни институти, експерти	Национално и европейско финансиране	-	574 704.00

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG16M1OP002-3.020-0049 „Разработване на план за действие за опазване на популациите на Бяло-в (Nymphalis vaualbum) за периода 2019-2028 г.“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд за регионално развитие

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2014–2020 г.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ОКОЛНА СРЕДА

Дейност		Териториален обхват	Отговорник за реализация	Финансиращ инструмент	Мярка в НРПД	Обща сума, лв. с ДДС
8.1	Провеждане на полеви обучения	33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан”	НПО, Научни институти, експерти	Национално и европейско финансиране	-	42 744.00
8.2	Провеждане на полеви демонстрации и обучения за устойчиви лесовъдски практики	33 BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан”	НПО, Научни институти, експерти	Национално и европейско финансиране	Мярка 46	83 148.00
8.3	Провеждане на семинари и обучения за повишаване професионалната квалификация на служителите на РИОСВ, Басейновите дирекции, ДГС и други заинтересовани страни за опазване на вида и изпълнение на Плана	33 „Рилски манастир“	НПО, Научни институти, експерти	Национално и европейско финансиране	-	15 553.20
	Провеждане на семинари и обучения за повишаване професионалната квалификация на служителите на РИОСВ, Басейновите дирекции, ДГС и други заинтересовани страни за опазване на вида и изпълнение на Плана	33 „Западна Стара планина и Предбалкан“	НПО, Научни институти, експерти	Национално и европейско финансиране	-	15 553.20
8.4	Провеждане на работни срещи за обявяване на нови защитени територии.	33 „Западна Стара планина и Предбалкан”	МОСВ, НПО, Научни институти, експерти	Национално и европейско финансиране	-	100 230.00
ОБЩА СУМА						2 478 933.60

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG16M1OP002-3.020-0049 „Разработване на план за действие за опазване на популациите на Бяло-в (Nymphalis vaualbum) за периода 2019-2028 г.“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

10. ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. Списък с използваните съкращения

CITES – Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (Вашингтонската конвенция от 1975 г.)

GPS – Global Positioning System

ha - хектара

IPA – Important Plant Area

IUCN – International Union for Conservation of Nature

UTM – Universal Transverse Mercator

БАБХ – Българска агенция за безопасност на храните

БАН – Българска академия на науките

БД – Басейнова дирекция

ГИС – Географска информационна система

ДВ – Държавен вестник

ДГС – Държавно горско стопанство

ДЗЗД – Дружество по Закона за задължениата и договорите

ДПП – Дирекция на природен парк

ЕЕС – European Economic Community (Европейска икономическа общност)

ЕИО – Европейска икономическа общност

ЕО – Европейска общност

ЕС – Европейски съюз

ЕФРР – Европейски фонд за регионално развитие

ЗБР – Закон за биологичното разнообразие

ЗЗ – Защитена зона

ЗЗТ - Закон за защитените територии

ЗООС – Закон за опазване на околната среда

ИАОС – Изпълнителна агенция по околна среда

ИБЕИ – Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания

ИП – Изпълнителна агенция

ИПр – Инвестиционно предложение

МЗм – Министерство на земеделието

МОСВ – Министерство на околната среда и водите

МРРБ – Министерство на регионалното развитие и благоустройството

НИМХ – Национален институт по метеорология и хидрология

НПО – Неправителствени организации

НРПД – Национална рамка за приоритетни за действия 2021 – 2027 (за Натура 2000)

НСБР – Национален съвет по биологично разнообразие

НСМСБР – Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие

НТП – Начин на трайно ползване

ОВОС – Оценка на въздействието върху околната среда

ОПОС – Оперативна програма „Околна среда“

ОПРР – Оперативна програма „Регионално развитие“

ПРСР – Програма за развитие на селските райони

ПС – Природозащитно състояние, Природозащитен статут

ПУДООС – Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда

-----& www.eufunds.bg &-----

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски фонд за регионално развитие

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ОКОЛНА СРЕДА“ 2014–2020 г.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ОКОЛНА СРЕДА

РДГ – Регионална дирекция по горите

РЕЦ за ЦИЕ – Регионален екологичен център за Централна и Източна Европа

РИОСВ – Регионални инспекции по околната среда и водите

РП – Референтна популация

СДФ – НАТУРА 2000 Стандартен Формуляр

ЮНЕСКО – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

----- www.eufunds.bg -----

Проект № BG16M1OP002-3.020-0049 „Разработване на план за действие за опазване на популациите на Бяло-в (Nymphalis vaualbum) за периода 2019-2028 г.“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. Библиография

- Бешков, С. 2011.** *Пеперудите в България включени в Натура 2000. Ръководство за полево определяне.* Библиотека Витоша, Дирекция на Природен парк Витоша, София, 151стр.
- Бешков, С. 2014.** Определител на дневните пеперуди в Природен парк „Витоша“, том II. Библиотека Витоша, Дирекция на Природен парк „Витоша“. Военно издателство, София, 222стр.
- Буреш, Ив. и Кр. Тулешков, 1929.** Хоризонталното разпространение на пеперудите (Lepidoptera) в България. – Известия на Царските природонаучни институти в София, 2: 145-250.
- Завод за заштита природе Србије, 1997-2009.** ПП Стара планина <https://www.zps.rs/wp/stara-planina/>
- Закон за биологичното разнообразие 2002-2015,** ДВ бр. 77/09.08.2002 с изменения и допълнения http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/21354569_26n (accessed 23. XII. 2015)
- Закон за защитените територии 1998-2022,** ДВ бр. 133 от 1998, с изменения и допълнения <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134445060>
- Заповед № РД-268 от 31 март 2021 г.** за обявяване на Защитена зона BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“, ДВ бр. 44 <http://natura2000.moew.government.bg/home/ProtectedSite?code=BG0001040&siteType=HabitatDirective>
- Заповед № РД-283 от 31 март 2021 г.** за изменение и допълнение на Заповед № РД-886 от 25 ноември 2013 г. за обявяване на Защитена зона BG00000496 „Рилски манастир“, ДВ бр. 45
- Заповед № РД-886 от 25 ноември 2013 г.** за обявяване на Защитена зона BG00000496 „Рилски манастир“, ДВ бр. 107.
- Ковачев, А., Карина, К., Росен, Ц., Димова, Д. (ред). Октомври 2008.** Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за видове и типове природни местообитания по НАТУРА 2000 в България. Изд. Българска фондация Биоразнообразие.
- Национална рамка за приоритетни действия 2021 – 2027 (НРПД)** за Натура 2000 в България <https://www.moew.government.bg/bg/proekt-na-aktualizirana-nacionalna-prioritetna-ramka-za-dejstvie-po-natura-2000-nprd-za-perioda-2014-2020-g/>
- Парк на мира, 2018.** РЕЦ за ЦИЕ <https://obuch.info/globalniya-ekologichen-fond-v3.html?page=2>
- План за управление на Резерват Чупрене, 2015.** Регионална инспекция по околната среда и водите-Монтана, МОСВ, 222стр. <https://www.moew.government.bg/bg/priroda/zastiteni-teritorii/planove-za-upravlenie-na-zastiteni-teritorii-vlezli-v-sila/rezervati-i-poddurjani-rezervati/>
- Abadjiev, S. & S. Beshkov, 2007.** *Prime Butterfly Areas in Bulgaria - Основни райони за пеперуди в България.* Pensoft Series Faunistica 69, Pensoft Publisher, Sofia, 222pp + CD.
- Abadjiev, S. 2001.** *An Atlas of the Distribution of the Butterflies in Bulgaria (Lepidoptera: Hesperioidea & Papilionoidea).* – Zoogeographica Balcanica Vol. 1. Pensoft. Sofia-Moskow. 335 pp.
- Beshkov, S. 2001.** Lepidoptera species (Macrolepidoptera) recorded and reported from the Western Stara Planina Mountain, NW Bulgaria. – Entomol. Rom. **5**, 2000: 11-43.
- Bretherton, R., 1973.** Montenegro, July 1972. — The Entomologist’s Record and Journal of Variation, Arbroath, Angus, 85 (1): 1–12.
- Council Directive 92/43/EEC** of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and wild fauna and flora. – <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31992L0043> (accessed 12.X. 2015)
- Đurić, M., Popović, M., & Verovnik, R. (2010).** Jelašnica gorge — a ‘hot spot’ of butterfly diversity in Serbia. — Phegea, Antwerp, 38 (3): 111–120.
- Gascoigne-Pees, M., Wiskin, C., Đurić, M. & Trew, D. (2014)** The lifecycle of *Nymphalis vaualbum* ([Denis & Schiffermuller], 1775) in Serbia including new records and a review of its present status in Europe (Lepidoptera: Nymphalidae). Nachrichten des Entomologischen Vereins Apollo, N. F. 35 (1/2), 77–96.
- Hristova, H. & Beshkov, S. 2017.** Checklist of the Superfamilies Hesperioidea and Papilionoidea (Insecta: Lepidoptera) of Bulgaria, with Application of the IUCN Red List Criteria at the National Level - Acta zool. bulg., 69 (1): 105-114.
- IUCN. 2012a.** IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. Second edition. Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN. iv + 32pp

- IUCN. 2012b.** Guidelines for Application of IUCN Red List Criteria at Regional and National Levels: Version 4.0. Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN. iii + 41pp. 374
- IUCN. 2014.** Guidelines for Using the IUCN Red List Categories and Criteria. Version 11. Prepared by the Standards and Petitions Subcommittee. Downloadable from:
- Langourov, M. (2019).** New data on the butterflies of Western Stara Planina Mts (Bulgaria & Serbia) (Lepidoptera, Papilionoidea). *Ecologica Montenegrina* 20: 119-162.
- Lelo, S. 2008.** Dnevni leptiri Bosne i Hercegovine (Lepidoptera: Papilionoidea i Hesperoidea. Ključ za determinaciju vrsta sa osnovnim monografskim podacima. — Sarajevo, 333 pp.
- Maes D, Verovnik R, Wiemers M, Brosens D, Beshkov S, Bonelli S, Buszko J, Cantú-Salazar L, Cassar L-F, Collins S, Dincă V, Djuric M, Dušej G, Elven H, Franeta F, Garcia-Pereira P, Geryak Y, Goffart P, Gór Á, Hiermann U, Höttinger H, Huemer P, Jakšić P, John E, Kalivoda H, Kati V, Kirkland P, Komac B, Kőrösi Á, Kulak A, Kuussaari M, L'Hoste L, Lelo S, Mestdagh X, Micevski N, Mihoci I, Mihut S, Monasterio-León Y, Morgun DV, Munguira ML, Murray T, Nielsen PS, Ólafsson E, Ōunap E, Pamperis LN, Pavlíčko A, Pettersson LB, Popov S, Popović M, Pöyry J, Prentice M, Reyserhove L, Ryrholm N, Šašić M, Savenkov N, Settele J, Sielezniew M, Sinev S, Stefanescu C, Švitra G, Tammaru T, Tiitsaar A, Tzirkalli E, Tzortzakaki O, van Swaay CAM, Viborg AL, Wynhoff I, Zografou K, Warren MS (2019).** Integrating national Red Lists for prioritising conservation actions for European butterflies. *J. Insect Conserv.* doi:10.1007/s10841-019-00127-z.)
- Popović, M., & Đurić, M. (2010).** New findings of two rare nymphalids in Serbia (Lepidoptera: Nymphalidae). — *Nachrichten des Entomologischen Vereins Apollo*, Frankfurt am Main, 31 (3): 169–172.
- Tolman T. & R. Lewington 2008.** *Butterflies of Britain and Europe*. London, Harper Collins Publishers, 528 pp.
- Tshikolovets, V., 2011.** *Butterflies of Europe & the Mediterranean area*. Kyiv–Pardubice [Czech Republic], 544 pp.
- van Swaay, C. A. M., Warren, M. S. 1999.** Red Data book of European butterflies (Rhopalocera). Nature and Environment, No. 99, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- van Swaay, C., Cuttelod, A., Collins, S., Maes, D., López Munguira, M., Šašić, M., Settele, J., Verovnik, R., Verstrael, T., Warren, M., Wiemers, M. and Wynhof, I. 2010.** European Red List of Butterflies Luxembourg: Publications Office of the European Union.

ПРИЛОЖЕНИЕ 3. Връзка между второстепенни цели, мерки и дейности

Основна цел	№	Второстепенна цел	Второстепенна цел - индикатор	Мярка	№	Дейност	Индикатор	Адресирана заплаха
<p>Подобрено природозащитно състояние на вида.</p> <p>Индикатор: Стойностите за обилие и площ на местообитанията (ефективни и потенциални) са по-високи от референтните стойности, във всички защитени зони, в които е установен вида.</p>	2	Подобряване на националните капацитет и управление и международното сътрудничество за опазване на вида и неговите местообитания.	Проведени са срещи/обучения с участието на поне по двама участници от заинтересованите страни и международни представители за изграждане на международно сътрудничество и трансграничен природен парк; обявени/разширени са национални и международни защитени зони и територии.	Мярка 1. Подобряване на управлението на местообитанията на вида	1.1	Съобразяване на мерките за опазване на популациите и местообитанията на вида при процедури за оценка на въздействието на инвестиционните предложения и екологична оценка на планове, проекти и програми в близост до и при находищата.	100% от проведените процедури по ОВОС и ЕО за ИП и планове, програми и проекти на територии с описани находища на вида, както и новооткрити в процес на изпълнение на План, включват оценка на въздействието върху популациите, находищата и местообитанията.	малочислен (висока, непроучена); пестициди (ниска); разрастването на зоната за зимни спортове (потенциална, ниска); промяната на хидрологичния режим (потенциална, средна); залесяването с чуждестранни и нетипични дървесни видове (ниска)
					1.2	Недопускане на промени в начина на трайно ползване на териториите, в които се намират популациите на вида.	100% от находища са със запазен начин на трайно ползване и условия на средата.	малочислен (висока, непроучена); разрастването на зоната за зимни спортове (потенциална, ниска); промяната на хидрологичния режим (потенциална, средна)
					1.3	Приемане на нормативен акт за определяне на екологичния минимум на речните течения.	Приет и влязъл в сила нормативен акт за екологичния минимум на речните течения.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена); промяната на хидрологичния режим (потенциална, средна)

Основна цел	№	Второстепенна цел	Второстепенна цел - индикатор	Мярка	№	Дейност	Индикатор	Адресирана заплаха
	2	Подобряване на националните капацитет и управление и международното сътрудничество за опазване на вида и неговите местообитания.	Проведени са срещи/обучения с участието на поне по двама участници от заинтересованите страни и международни представители за изграждане на международно сътрудничество и трансграничен природен парк; обявени/разширени са национални и международни защитени зони и територии.	Мярка 2. Увеличаване на обхвата на защитените зони и подобряване тяхното управление.	2.1	Включване на вида към приоритетите и целите на ЗЗ BG0000496 „Рилски манастир“.	Видът <i>Nymphalis vaualbum</i> е включен в Стандартния формуляр на зоната и опазването му е част от специфичните цели на зоната	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена); залесяването с чуждестранни и нетипични дървесни видове (ниска)
					2.2	Разширяване на ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“.	Разширена ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“, като се опазват всичките находища на вида с ефективните и потенциалните му местообитания.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена); пестициди (ниска); разрастването на зоната за зимни спортове (потенциална, ниска); залесяването с чуждестранни и нетипични дървесни видове (ниска)
					2.3	Обявяване на нови защитени територии.	Всички ефективни местообитания на вида са в защитени територии. В заповедите за обявяване на ЗЗ и ЗТ има режими за ограничителни и забранителни действия, отговарящи на оптималните параметри за местообитание на вида.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена);

Основна цел	№	Второстепенна цел	Второстепенна цел - индикатор	Мярка	№	Дейност	Индикатор	Адресирана заплаха
	2	Подобряване на националните капацитет и управление и международното сътрудничество за опазване на вида и неговите местообитания.	Проведени са срещи/обучения с участието на поне по двама участници от заинтересованите страни и международни представители за изграждане на международно сътрудничество и трансграничен природен парк; обявени/разширени са национални и международни защитени зони и територии.	Мярка 3. Подпомагане управлението и изпълнението на Плана	3.1	Провеждане на мониторинг и оценка на Плана.	Публикуван годишен анализ и оценка на извършените дейностите по матрицата за мониторинг и оценка на плана в точка VII. Мониторинг и оценка на плана.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена); пестициди (ниска); пожари (потенциална, ниска); разрастването на зоната за зимни спортове (потенциална, ниска); промяната на хидрологичния режим (потенциална, средна); залесяването с чуждестранни и нетипични дървесни видове (ниска)
					3.2	Провеждане на работни срещи във връзка с изпълнението на дейностите по Плана.	Проведени 3 срещи с публикуван доклад с анализ на изпълнение на дейностите, както и на лимитиращите фактори по отношение на изпълнението им.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена); пестициди (ниска); пожари (потенциална, ниска); разрастването на зоната за зимни спортове (потенциална, ниска); промяната на хидрологичния режим (потенциална, средна); залесяването с чуждестранни и нетипични дървесни видове (ниска)

Основна цел	№	Второстепенна цел	Второстепенна цел - индикатор	Мярка	№	Дейност	Индикатор	Адресирана заплаха
	1	Запазване или подобряване на местообитанията на вида.	Стойностите за площ на местообитанията (ефективни и потенциални) са по-високи или равни на референтните стойности; публикувани са данни за състоянието и оптималните параметри на местообитанията, вкл. данни за водните тела.	Мярка 4. Подобряване на местообитанията на вида	4.1	Подмяна на инвазивните чужди видове дървета и храсти с местни видове.	Подменени са инвазивните чужди видове дървета и храсти с местни видове поне в 50% от картираната територия с разпространение на ИЧВ в ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“ и в 80% в ЗЗ „Рилски манастир“. Подмяната приоритетно започва от местообитанията (потенциални и ефективни) на вида.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена); промяната на хидрологичния режим (потенциална, средна); залесяването с чуждестранни и нетипични дървесни видове (ниска)
					4.2	Подмяна на иглолистните култури с подходящи дървесни видове за съответна надморска височина и климатични характеристики.	Подменени са изкуствените иглолистни насаждения с местни видове в 60% от насажденията в ЗЗ „Западна Стара планина и Предбалкан“.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена); пестициди (ниска); пожари (потенциална, ниска); залесяването с чуждестранни и нетипични дървесни видове (ниска)
	3	Подобряване на научната основа и познания за вида и неговите местообитания.	Анализирана, прогнозирана и публикувана е бъдещата тенденция в числеността на вида, състоянието на местообитанията (вкл. данни за водните тела) и влиянието на климатичните промени, на база наличните данни	Мярка 5. Проследяване тенденцията на числеността на вида	5.1	Провеждане на ежегодни теренни изследвания с междинен анализ и модел на петата година.	Събрани, анализирани и публикувани ежегодни данни за вида, местообитанията, заплахите, климат, екологични връзки; представяне на тренд, бъдещи прогнози и необходими действия.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена);

Основна цел	№	Второстепенна цел	Второстепенна цел - индикатор	Мярка	№	Дейност	Индикатор	Адресирана заплаха
			и 10-годишните наблюдения.					
	1	Запазване или подобряване на местообитанията на вида.	Стойностите за площ на местообитанията (ефективни и потенциални) са по-високи или равни на референтните стойности; публикувани са данни за състоянието и оптималните параметри на местообитанията, вкл. данни за водните тела.	Мярка 6. Изследване на оптималните параметри на местообитанията на вида	6.1	Проучвания върху структурата на местообитанията за устойчивостта им към природни нарушения и за възобновителният им потенциал.	Проведени са научни проучвания върху структурата на горите за устойчивостта им към големи природни нарушения и за възстановителния им потенциал; Въведени са лесовъдски практики, насочени към поддържане на структури, устойчиви към големи природни нарушения и др.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена); пестициди (ниска); пожари (потенциална, ниска); залесяването с чуждестранни и нетипични дървесни видове (ниска)
7.1					Подготовка на документация, картиране и изготвяне на предложение за обявяването на нови защитени територии.	Подготвена и внесена документация, придружена с картен материал и обосновка на предложението за обявяването на нови защитени територии в Западна Стара планина.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена);	
7.2					Анализ на водните обекти и разливните им зони.	Публикуван анализ на хидробиологията и хидроморфологията на поречието с хидрологичен модел; подготвена и внесена в МОСВ документация за заповедта за екологичен минимум на база модела.	климатичните промени (потенциално висока, непроучена); промяната на хидрологичния режим (потенциална, средна);	

Основна цел	№	Второстепенна цел	Второстепенна цел - индикатор	Мярка	№	Дейност	Индикатор	Адресирана заплата
	2	Подобряване на националните капацитет и управление и международното сътрудничество за опазване на вида и неговите местообитания.	Проведени са срещи/обучения с участието на поне по двама участници от заинтересованите страни и международни представители за изграждане на международно сътрудничество и трансграничен природен парк; обявени/разширени са национални и международни защитени зони и територии.	Мярка 8. Повишаване капацитета за опазване на вида	8.1	Провеждане на полеви обучения.	Проведени 2 полеви обучения, с участници: двама представители на РИОСВ и двама гости от парковата дирекция; представители на туристически агенции и лица, които водят групи в района с цел опознаване на биоразнообразието.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена); пестициди (ниска); пожари (потенциална, ниска); разрастването на зоната за зимни спортове (потенциална, ниска); промяната на хидрологичния режим (потенциална, средна); залесяването с чуждестранни и нетипични дървесни видове (ниска)
					8.2	Провеждане на полеви демонстрации и обучения за устойчиви лесовъдски практики.	Проведени 4 полеви обучения, с по 5 представители на всяко ДГС.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена); пестициди (ниска); пожари (потенциална, ниска); разрастването на зоната за зимни спортове (потенциална, ниска); промяната на хидрологичния режим (потенциална, средна); залесяването с чуждестранни и нетипични дървесни видове (ниска)

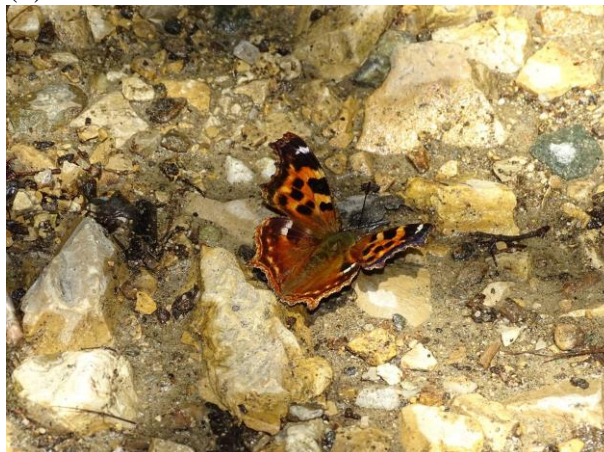
Основна цел	№	Второстепенна цел	Второстепенна цел - индикатор	Мярка	№	Дейност	Индикатор	Адресирана заплаха
	2	Подобряване на националните капацитет и управление и международното сътрудничество за опазване на вида и неговите местообитания.	Проведени са срещи/обучения с участието на поне по двама участници от заинтересованите страни и международни представители за изграждане на международно сътрудничество и трансграничен природен парк; обявени/разширени са национални и международни защитени зони и територии.		8.3	Провеждане на семинари и обучения за повишаване професионалната квалификация на служителите на РИОСВ, Басейновите дирекции и други заинтересовани страни за опазване на вида и изпълнение на Плана.	Проведени 2 обучения, достигащи до двама служители от всяка дирекция и РИОСВ; проведени срещи, през две години, за представяне на новите данни след проведените теренни проучвания.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена); промяната на хидрологичния режим (потенциална, средна); залесяването с чуждестранни и нетипични дървесни видове (ниска)
					8.4	Провеждане на работни срещи за обявяване на нови защитени територии.	Проведени са поне 5 бр. работни срещи, създадена е информационна система за биологичното разнообразие и протоколи от срещите, документирани са уточнените границите на новите защитени територии, режимите, дейностите и забраните.	малочислен (висока, непроучена); климатичните промени (потенциално висока, непроучена);

ПРИЛОЖЕНИЕ 4. Снимки на вида и местообитанията му в България

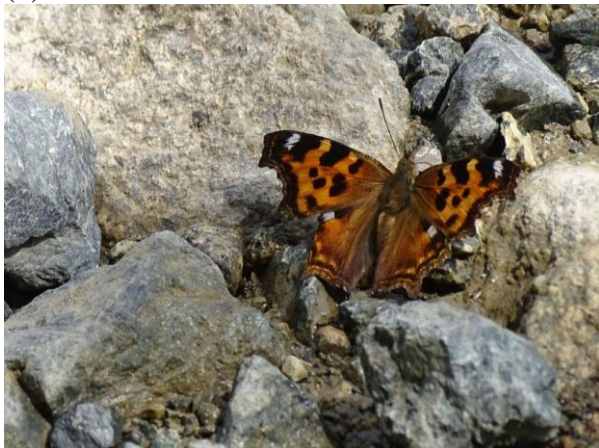
(1)

(2)

(3)

(4)

Приложение 4-а: Пеперудата *Nymphalis vaualbum* в естествена поза с отворени (1-3) и със затворени криле (4) на влажна почва

Приложение 4-б: *N. vaualbum* в естествена поза на влажна почва

-----& www.eufunds.bg &-----

Проект № BG16M1OP002-3.020-0049 „Разработване на план за действие за опазване на популациите на Бяло-в (*Nymphalis vaualbum*) за периода 2019-2028 г.“, финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

(1)

(2)

Приложение 4-с: *N. polychloros* препарат отгоре (1), отдолу (2)

(1)

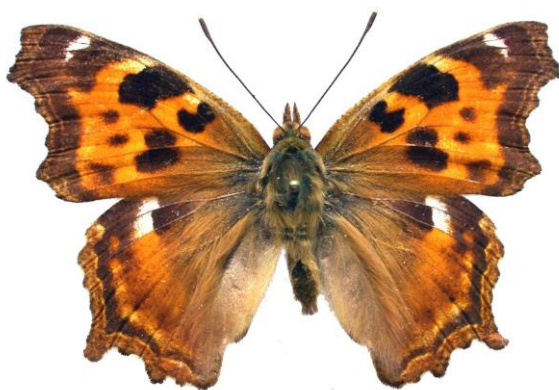

(2)

Приложение 4-д: *N. xanthomelas* препарат отгоре (1), отдолу (2)

(1)

(2)

Приложение 4-е: *N. vaualbum* препарат отгоре (1), отдолу (2)

Приложение 4-f: *N. vaualbum* на живо на хранителна примамка

(1)

(2)

(3)

(4)

Приложение 4-g: Местообитания на *N. vaualbum*: (1) над с. Горни Лом; (2) над с. Дълги дел; (3) над с. Чупрене; (4) работа на терен, оглед с бинокъл.

(1)

(2)

(3)

Приложение 4-н: *N. vaualbum*: (1) на стъбло на дърво; (2) криещ се в короната на дърво; (3) “basking” на кора на дърво.

(1)

(2)

(3)

(4)

Приложение 4-і: Маркиране на *N. vaualbum*: (1) горно дясно крило отгоре; (2) горно дясно крило отдолу; (3) горно ляво крило отгоре; (4) горно ляво крило отдолу.

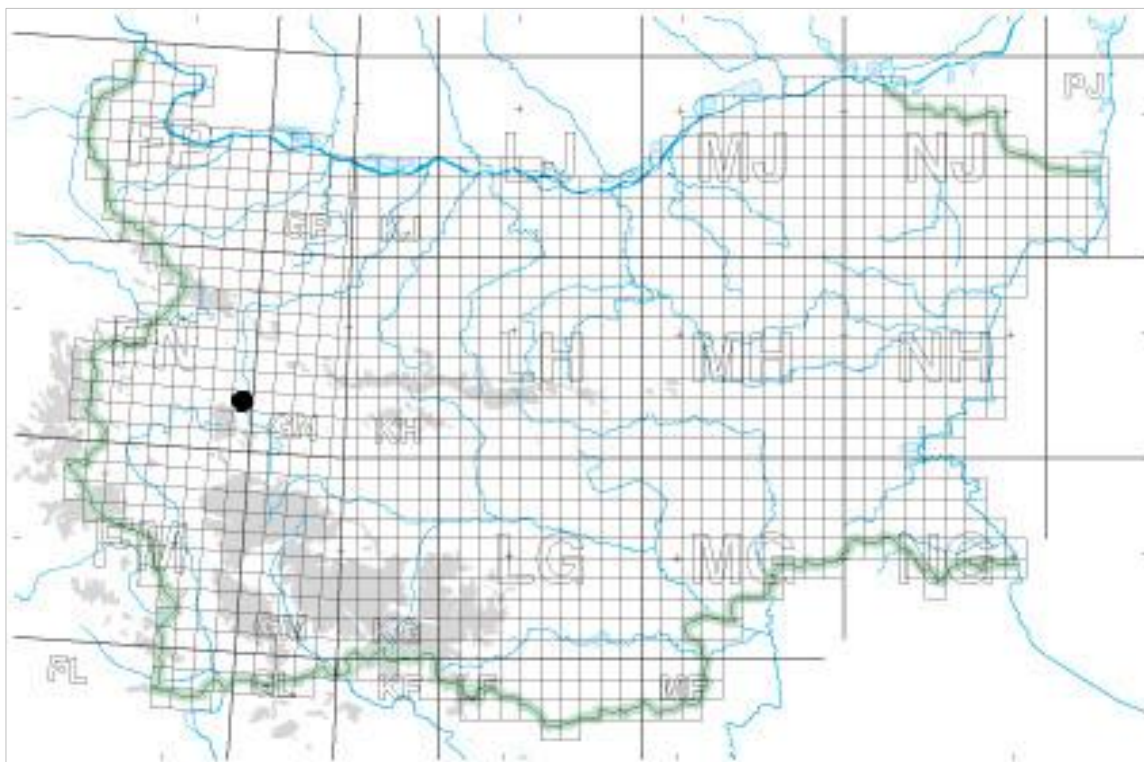
(1)

(2)

Приложение 4-ж: (1), (2) Големи струпвания на дневноактивни пеперуди на влажно място на земен път

ПРИЛОЖЕНИЕ 5. Карти за *N. vaualbum* преди Плана за действие

Приложение 5-а: Карта на разпространението на *N. vaualbum* в България (Абаджиев, 2001 като *Nymphalis l-album*)

Приложение 5-б: Карта (модел) на общото местообитание на *N. vaualbum* в България, резултат от картирането по проект DIR-59318-1-2, 2013 г.

ПРИЛОЖЕНИЕ 6. Кратък отчет за научните изследвания и проучвания, извършени в хода на разработване на плана за действие за опазване на пеперудата бяло-V (*Nymphalis vaualbum*) в България за периода 2024-2033 г.

По време на теренната работа при разработването на Плана за действие, видът *Nymphalis vaualbum* е търсен съобразено с биологията на вида многократно през различни сезони от март до септември през 2021 и 2022 г. в районите и местата, от които е известен преди – Западна Стара Планина и Рила, Илийна река в 33 „Рилски манастир“. Използвани са предишни предварителни данни от проучвания на авторите на плана от 2020 г. преди започването на работата по проекта. При теренните проучвания неколkokратно са обхождани почти всичките речни долини от прохода Петрохан до с. Стакевци и с. Салаш и над тях. В близост до предишните находища видът е установен над с. Чупрене и над с. Горни Лом, намерен е еднократно в едно ново находище, незначително отдалечено от известно находище през м. юни. Ново и отдалечено от останалите находища е находището на Дългоделска река над с. Дълги дел при местността “Улеите”. За установяването на вида са използвани и хранителни примамки: парчета дунапрен, напоени със смес от червено вино и захар в съотношение 1:1. Навсякъде видът е рядък и малочислен, с едно единствено не наше наблюдение, наблюдаваните екземпляри винаги са единични.

Зимували екземпляри са търсени в речните долини при с. Комщица, гр. Чипровци, с. Чупрене, с. Горни Лом, с. Копиловци, с. Дива Слатина, с. Гаганица, с. Костенци, с. Котеновци, с. Превала, с. Черешовица и др. Зимували екземпляри, както и екземпляри след естивация не са установени. Досега има само едно единствено регистрирано наблюдение на един женски екземпляр след естивация през септември, но той е от 2011 г. През юни видът е търсен отново по няколко пъти в потенциални местообитания в речните долини при с. Комщица, гр. Чипровци, с. Чупрене, с. Горни Лом, с. Черешовица, над гр. Берковица и др. Над с. Чупрене, където *Nymphalis vaualbum* е установен през юни, 2020 г. по локви и течащи вади по пътя, видът не е установен през 2021г., вероятно поради пресъхването на локвите и липсата на разливи по земния път. Установен е повторно там през юни 2022 г. и са маркирани с черен перманентен маркер по схема два екземпляра, но повторното им намиране е извън времевия обхват на изготвянето на плана поради приключване на теренната работа през юни 2022 г. Въпреки това, на 27-и август местата над с. Чупрене, където са маркирани екземплярите през юни бяха посетени, но пътят беше сух, без течаща вода и маркираните индивиди не бяха намерени. Повторно, местата където са маркирани екземплярите и траковете, определени за мониторинг над с. Чупрене и с. Горни Лом бяха посетени по друг проект на 23-35 септември 2022 г., но целевия вид не беше регистриран. По време на теренната работа са провеждани изследвания и от другата страна на границата, където видът би могло да го има по дедуктивен модел въз основа на наличието на местообитание. Видът е установен в едно ново находище за Р. Сърбия. През юли *Nymphalis vaualbum* е търсен на няколко места в речните долини над гр. Берковица, включително и по склоновете на вр. Ком, при гр. Чипровци и при с. Горни Лом. През септември видът е търсен след естивация в почти всички по-големи речни долини на Западна Стара планина от гр. Берковица до Белоградчишкия проход при с. Салаш (Хайдушките водопади на Берковска река, с. Георги Дамяново, с. Меляне, с. Говежда, с. Дива Слатина, с. Копиловци, х. Копрен, Превалска река при с. Превала, Лява Река над с. Горни Лом, с. Горни Лом до подножието на връх Миджур, над с. Чупрене, над с. Стакевци, над с. Салаш и другаде по пътя между тези места. Използвани са и хранителни примамки от червено вино и захар в съотношение 1:1.

-----& www.eufunds.bg &-----

На всяка една точка, където *Nymphalis vaualbum* е установен са взети координати и надморска височина с GPS устройство Garmin Etrex30. Точките са представени в таблицата долу. На местата, където видът е установен са взети тракове, които да се използват при определянето на местата за предстоящото провеждане на мониторинг. Траковете са с дължина около 1 км. Попълвани са хартиени формуляри при част от посещенията и са водени записки. През септември 2022 г. вместо на хартиен формуляр, данните са попълвани в мобилното приложение „SmartBirds Pro“. Наблюдавано е поведението на отделните екземпляри, при възможност е определен и полът. Направени са снимки на местообитанията, на провеждането на теренната работа и на отделни екземпляри. Проведени са наблюдения върху евентуалните заплахи за вида и са записани синтопичните и синхроничните видове дневни пеперуди. Снимани са и пеперуди, хранещи се на хранителни примамки от червено вино и захар. Използван е еднократно фотоапарат Canon E7 с телеобектив Canon и многократно фотоапарат Sony DSC-HX400V. Част от направените снимки са представени в приложенията към плана. Пътуването е провеждано с личен автомобил.

В таблицата са представени новоустановените точки, където видът е намерен.

N43.436439	E22.734736	Над с. Горни Лом
N43.44520	E22.72609	Над с. Горни Лом
N43.4630	E22.6051	Проход „Свети Никола“
N43.454356	E22.641456	х. Горски Рай над с. Чупрене
N42.110676	E23.321907	Илийна река, ПП „Рилски манастир“, Рила
N43.482781	E22.613319	над с. Чупрене
N43.478337	E22.610013	над с. Чупрене
N43.478887	E22.610565	над с. Чупрене
N43.48709	E22.61769	над с. Чупрене
N43.48781	E22.61881	над с. Чупрене
N43.48511	E22.61329	над с. Чупрене
N43.44884	E22.57514	Проход „Свети Никола“, Сърбия
N43.25182	E22.96166	Улеите при Младенин вир, Дългоделска река над с Дълги дел